

Vilniaus universitetas
Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Kristina Naglytė
Tarptautinės komunikacijos (Nuotolinių) studijų programos studentė

**EUROPOS SĄJUNGOS PARAMA LIETUVAI APLINKOSAUGOS SEKTORIUJE:
KOMUNIKACINIS ASPEKTAS**

Magistro darbas

Vadovas
Prof. Gediminas Vitkus

Vilnius, 2007

Kristina Naglytė _____ Magistro darbas

/magistranto (-ės) vardas, pavardė)

tema Europos Sąjungos parama Lietuvai aplinkosaugos sektoriuje: komunikacinis aspektas

parengtas gynimui.

(data)

(vadovo parašas)

Darbas įregistruotas _____ Centre

(data)

(raštvėdės parašas)

Magistro darbą ginti leidžiu

(data)

(Centro direktoriaus parašas)

Recenzentu skiriu

(data)

(Centro direktoriaus parašas)

Darbą recenzavimui gavau

(data)

(recenzento parašas)

Naglytė, Kristina

Na 55 Europos Sąjungos parama Lietuvai aplinkosaugos sektoriuje: komunikacinis aspektas : magistro darbas / Kristina Naglytė ; mokslinis vadovas prof. G. Vitkus ; Vilniaus universitetas. Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras. – Vilnius, 2007. – 52, [12] lap. : lent. – Maš. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 49 (22 pavad.).

UDK 339.9:504(4:474.5)

Informavimas apie aplinką, ekologinis švietimas, projektas, projektų vadovai, tikslinės grupės asmenys

Kadangi darbo tema „Europos Sąjungos parama Lietuvai aplinkosaugos sektoriuje: komunikacinis aspektas“ yra pakankamai plati, palengvinant mokslinį tyrimą, buvo apsibrėžta siauresnė darbo tema – *ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų informavimo efektyvumas. Pagrindinis klausimas*: ar ES finansuojami informavimo apie aplinką projektai yra informatyvūs ir efektyvūs. Specifiniai klausimai:

- kurios informavimo priemonės tikslinių projektų grupių asmenims yra patraukliausios ir įdomiausios;
- kurios informavimo priemonės yra informatyviausios;
- apie kurias aplinkosaugos tematikas visuomenė yra mažiausiai informuota;
- kuri tikslinė grupė yra mažiausiai informuota apie aplinką;
- ar šie projektai apskritai padidina visuomenės informuotumo apie aplinką lygį.

Hipotezė – ES finansuojami ekologinio švietimo projektai yra efektyvūs, nes padidina projektuose dalyvaujančių asmenų žinias apie aplinką.

Tyrimo objektas nusako tiriamųjų kontingentą – tai projektų vykdytojai ir projektų galutiniai naudotojai (tiesioginės tikslinės grupės asmenys).

Darbo *tikslas* – nustatyti ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų informavimo efektyvumą. Darbo *uždaviniai*:

1. Išanalizuoti pagrindinius ir antrinius šaltinius, susijusius su darbo tematika;
2. Atlikti ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų efektyvumo tyrimą;
3. Įvertinti dviejų tiriamųjų grupių (projektų vykdytojų ir tikslinės grupės narių) atsakymus;
4. Identifikuoti informacijos sklaidos efektyvius būdus ir priemones;
5. Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Europos Sąjungos finansinė parama Lietuvai suteikė galimybę šalyje plačiai vykdyti ekologinio švietimo kampanijas. Todėl šiame darbe buvo siekiama išsiaiškinti, ar ES remiami ekologinio švietimo projektai yra efektyvūs. Kaip vieną iš darbo metodų buvo pasirinkta anketinė apklausa, kurioje

dalyvavo projektų vykdytojai ir projektų galutiniai naudos gavėjai. Išanalizavus respondentų atsakymus, buvo prieita išvados, kad įgyvendinus projektus visuomenė tampa labiau informuota apie aplinką (žinios padidėja 1-3 kartus). Pastebėta, kad informacija projektuose dalyvaujantiems asmenims buvo suprantama, įdomi ir aktuali. Be to, projektų vykdytojai, pasirinkdami informavimo priemones pirmiausia dėmesį kreipia į jų patrauklumą ir informatyvumą, o išlaidos ir laikas yra antraeilis dalykas.

Projektų efektyvumą patvirtina ir tas faktas, kad, įgyvendinus projektus, žmonės prie aplinkosauginių problemų sprendimo stengiasi prisidėti buityje (pradedą rūšiuoti atliekas, taupyti energiją, vandenį, pirkti ekologiškus maisto produktus). Teigiama projektų pasekmė yra ir ta, kad projektuose dalyvaujantys tikslinės grupės nariai pasidalija informacija su artimaisiais, pažįstamais, kolegomis. Tai iš dalies užtikrina projektų tęstinumą ir informacijos apie aplinką sklaidą.

Taigi, darbo pradžioje iškelta hipotezė buvo patvirtinta, t. y. ES finansuojami ekologinio švietimo projektai yra efektyvūs, nes padidina projektuose dalyvaujančių asmenų žinias apie aplinką.

Magistro darbas *gali būti naudingas* komunikacijos ir aplinkosaugos srities studentams, šių disciplinų dėstytojams, dirbantiems su Europos Sąjungos finansuojamais aplinkosaugos projektais.

TURINYS

Įvadas	6
1. Literatūros analizė	9
1.1. Informacijos apie aplinką samprata ir svarba.....	9
1.2. Eurobarometro atlikto viešosios nuomonės tyrimo apžvalga	11
1.3. Projektas ir projekto ciklas	18
1.3.1. Projektas ir projekto kintamieji	18
1.3.2. Projekto ciklas ir jo etapai	19
1.4. ES finansuojami ekologinio švietimo projektai	21
1.4.1. Projektų vykdytojai, tikslinės grupės ir naudos gavėjai	22
1.4.2. Projektų rezultatai ir jų padariniai	24
1.4.3. Projektų tematika.....	26
2. Tyrimo metodai ir proceso etapai.....	28
3. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas	30
3.1. Socialiniai duomenys	30
3.2. Geografiniai duomenys	31
3.3. Ekologinio švietimo priemonės ir informacijos perdavimo efektyvumas	33
3.4. Projektų tikslinės grupės informuotumas apie aplinkosaugą	37
3.5. Tikslinės grupės pasirinkimo motyvai	43
4. Tyrimo rezultatų išvados	45
Išvados ir rekomendacijos	47
Literatūros sąrašas	49
The European Union Support for Environmental Sector in Lithuania (Summary)	52

Priedai

1 priedas. Anketinė apklausa – projektų tikslinės grupės dalyviams

2 priedas. Anketinė apklausa – projektų vykdytojams

IVADAS

Aplinkos apsauga yra viena jautriausių temų ne tik politikos kontekste, bet ir kiekvieno piliečio gyvenime. Visuomenė yra sunerimusi dėl galimų klimato kaitos padarinių, užteršto oro ar genetiškai modifikuotų produktų poveikio sveikatai. Pavyzdžiui, naujausių apklausų duomenimis (Lietuvos vartotojų instituto užsakymu 2007 m. vasario mėn. atlikta visuomenės nuomonės apklausa), beveik pusė visų respondentų Lietuvoje mano, kad genetiškai modifikuoti organizmai ar produktai turi neigiamą poveikį sveikatai [1]. Kitas pavyzdys – Lietuvos Respublikos (toliau – LR) aplinkos ministerijos užsakymu 2007 m. vasario mėn. atlikta Lietuvos gyventojų apklausa apie visuotinę atšilimą ir klimato kaitą. Kad pasaulyje vyksta visuotinis klimato atšilimas ir dėl jo kyla daug problemų, mano dauguma respondentų (89,6 proc.). Daugiau negu trys ketvirtadaliai (87,4 proc.) gyventojų mano, kad visuotinė klimato kaita pasireiškia ir Lietuvoje. Vertindami klimato pokyčių padarinius, dauguma apklausos dalyvių (92,3 proc.) atsakė, kad šie pokyčiai turi neigiamos įtakos gyvūnijai, kraštovaizdžiui, jūrinei aplinkai [17].

Nors Lietuvos gyventojai ir yra sunerimę dėl aplinkosaugos, tačiau rūpinimasis aplinka dažniausiai yra pasyvus. 2006 m. gruodžio mėn. bendrovės „Spinter tyrimai“ atlikta apklausa parodė, kad aktyviai gamtą puoselėja (taupo vandenį, elektros energiją, rūšiuoja atliekas, vartoja ekologiškai pagamintus produktus) tik 39 proc. respondentų – dažniausiai vyresnio amžiaus žmonės, kaimo gyventojai. Rūpintis pasyviai – nešiukšlinti ir nelaužyti medžių – stengiasi 87 proc. apklaustųjų, dažniau didžiųjų miestų gyventojai [4].

Lietuvoje informacijos ekologine tema yra labai mažai. Komerciniai bei visuomeniniai televizijos kanalai nenoriai transliuoja aplinkos tematikos laidas, o specialioji spauda leidžiama tik kelių tūkstančių egzempliorių tiražu, todėl informacija pasiekia nedidelę visuomenės grupę. Labiau informuota visuomenė būtų suinteresuota daryti poveikį gamybai ir prekybai, formuoti aplinkai ir sveikatai palankių ekologiškų produktų paklausą, padėti tausoti išteklius ir mažinti atliekas bei aplinkos taršą, įtakoti politinius ir teisinius sprendimus aplinkosaugos srityje.

Be to, Lietuvoje trūksta statistinių duomenų apie piliečių informuotumo lygį aplinkosaugos srityje. Šia tema šalyje nėra atliekamos visuomenės nuomonės apklausos, o jeigu ir yra – tai rezultatai viešai neskelbiami. Dėl to nėra tiksliai žinoma, apie kurias aplinkosaugos sritis visuomenė yra mažiausiai informuota, kuriais informavimo šaltiniais labiausiai pasitikima, kokios viešinimo priemonės yra efektyviausios ir patraukliausios.

Taigi, kaip pagrindinę pasyvaus aplinkos rūpinimosi priežastį galima įvardyti neefektyvų visuomenės ekologinį švietimą ir informacijos apie aplinką trūkumą. Pavyzdžiui, internetinėje apklausoje „Atliekų rūšiavimas“ (2007 m. balandžio 30 d. duomenys) iš 124 respondentų 68 proc.

pažymėjo, kad jiems trūksta informacijos, kaip teisingai rūšiuoti atliekas [2]. Beje, 2004 m. lapkričio mėn. Eurobarometrui¹ atlikus apklausą 25 ES šalyse (toks tyrimas buvo atliktas pirmą kartą), paaiškėjo, kad Lietuvos gyventojai yra blogiausiai informuoti apie aplinką visoje Europos Sąjungoje – 64 proc. apklaustų lietuvių pažymėjo, jog jų žinios apie aplinką yra blogos (plačiau žr. 1.2 paragrafą).

ES struktūrinio fondo (tiksliau – Europos regioninės plėtros fondo) finansinė parama Lietuvai suteikė galimybę šalyje plačiai vykdyti ekologinio švietimo kampanijas. Ši veikla yra finansuojama pagal vieną iš Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento (toliau – BPD²) priemonių – „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ (plačiau žr. 1.3 paragrafą). Tačiau nors Europos Sąjunga ir skiria lėšų informavimo apie aplinką priemonių sukūrimui, suinteresuotoms institucijoms, t.y. projektų vykdytojams trūksta informacinės bazės, statistinių duomenų, kuriais remiantis jie galėtų pasirinkti tinkamiausias viešinimo priemones, temas ir tikslines grupes. Todėl šiame darbe pagrindinis dėmesys bus skiriamas tyrimui – bus analizuojami projektų tikslinių grupių poreikiai, jų informuotumo apie aplinką lygis, lyginami šie duomenys su projektų vykdytojų pasirinkimo (tiek tikslinės grupės, tiek ir informavimo priemonių) motyvais.

Kadangi darbo tema „Europos Sąjungos parama Lietuvai aplinkosaugos sektoriuje: komunikacinis aspektas“ yra pakankamai plati, palengvinant mokslinį tyrimą, apibrėžta siauresnė darbo **tema** – *ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų informavimo efektyvumas*. Pagrindinis **klausimas**, į kurį reikėtų atsakyti yra: ar ES finansuojami informavimo apie aplinką projektai yra informatyvūs ir efektyvūs. Specifiniai klausimai:

- kurios informavimo priemonės tikslinių projektų grupių asmenims yra patraukliausios ir įdomiausios;
- kurios informavimo priemonės yra informatyviausios;
- apie kurias aplinkosaugos tematikas visuomenė yra mažiausiai informuota;
- kuri tikslinė grupė yra mažiausiai informuota apie aplinką;
- ar šie projektai apskritai padidina visuomenės informuotumo apie aplinką lygį.

Iškėlus probleminius klausimus, galima suformuluoti **hipotezę** – *ES finansuojami ekologinio švietimo projektai yra efektyvūs, nes padidina projektuose dalyvaujančių asmenų žinias apie aplinką*.

Problemos formulavimas reikalauja apibrėžti tyrimo objektą, kuriuo gali būti įvairūs socialinės realybės reiškiniai, žmonių veikla bei patys žmonės, t.y. visa tai, į ką yra nukreiptas pažinimo procesas

¹ **Eurobarometras** – ES remiama tarptautinė ilgalaikė sociologinių tyrimų programa, kurios paskirtis – valstybėse narėse įvertinti viešąją nuomonę apie ES institucijas, taip pat nustatyti, kokiems tikslams konkrečių valstybių gyventojai teikia prioritetą. Eurobarometro apklausos atliekamos nuo 1974 m. kiekvienų metų pavasarį ir rudenį.

² **BPD** – tai Lietuvos parengtas ir Europos Komisijos patvirtintas strateginis dokumentas, kuriame išdėstyta ES struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių šaltiniai. BPD oficialiai patvirtintas Europos Komisijos 2004 m. birželio 18 d. sprendimu C(2004)2120 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935.

[10]. Kęstutis Kardelis pastebi, kad kitų autorių darbuose terminas *tyrimo objektas* (tiriamasis dalykas) neretai apima ir tiriamųjų kontingentą. Šiame darbe **tyrimo objektas** taip pat nusako tiriamųjų kontingentą – tai projektų vykdytojai ir projektų galutiniai naudos gavėjai (tiesioginės tikslinės grupės asmenys).

Pagal K. Kardelį, paprastai tėra vienas tyrimo tikslas, dažniausiai (be papildomų teiginių) sutampantis su temos pavadinimu. Jis nurodo bendrą tyrimo kryptį bei orientuojasi į problemos analizę teorine ir taikomąja prasme [10]. Taigi, darbo **tikslas** – nustatyti ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų informavimo efektyvumą.

Suformulavus tikslą, užsibrėžiami konkretūs darbo **uždaviniai**:

6. *Išanalizuoti pagrindinius ir antrinius šaltinius, susijusius su darbo tematika;*
7. *Atlikti ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų efektyvumo tyrimą;*
8. *Įvertinti dviejų tiriamųjų grupių (projektų vykdytojų ir tikslinės grupės narių) atsakymus;*
9. *Identifikuoti informacijos sklaidos efektyvius būdus ir priemones;*
10. *Pateikti išvadas ir rekomendacijas.*

Darbo atlikimo **metodai**: literatūros analizė ir anketinė apklausa.

1. LITERATŪROS ANALIZĖ

Visų pirma reikia pažymėti, kad literatūros apie ES finansuojamus visuomenės informavimo apie aplinką projektus nėra daug. Pagrindiniai literatūros šaltiniai – interneto duomenys, teisiniai aktai bei informacinė medžiaga, esanti paramą administruojančiose institucijose, t.y. LR aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūroje ir LR aplinkos ministerijoje.

Nagrinėjant literatūrą pirmiausia reikia pradėti nuo informacijos apie aplinką sampratos bei ekologinio švietimo svarbos įvertinimo. Šiame skyriuje taip pat reikia apžvelgti jau atliktus tyrimus apie visuomenės informuotumą aplinkosaugos srityje. Be to, reikia atkreipti dėmesį į ES paramos galimybes dėl visuomenės informavimo projektų bei išanalizuoti šių projektų vykdytojų, galutinių naudos gavėjų vaidmenį projektuose. Taigi šiame skyriuje bus išanalizuotos teorinės tiriamojo darbo prielaidos.

1.1. Informacijos apie aplinką samprata ir svarba

Įvairiuose teisiniuose aktuose, reglamentuojančiuose aplinkos apsaugą, pateikiami panašūs informacijos apie aplinką apibrėžimai. Kiek platesnis ir detalesnis apibrėžimas pateiktas Informacijos apie aplinką LR teikimo visuomenei tvarkos apraše. *Informacija apie aplinką* – tai rašytinė, vaizdo, garso, elektroninė ar kitokios materialios formos informacija apie:

1. Aplinkos elementų (oro ir atmosferos, vandens, dirvožemio ir žemės, kraštovaizdžio ir gamtinių vietovių, įskaitant pelkes, pakrantės ir jūros zonas, biologinės įvairovės ir jos komponentų, įskaitant genetiškai modifikuotus organizmus) būklę ir šių elementų sąveiką;
2. Veiksnius (medžiagas, energiją, triukšmą, radiaciją ar atliekas, įskaitant radioaktyviausias atliekas, išmetimą, išleidimą ir kitą patekimą į aplinką), darančius arba galinčius daryti poveikį aplinkos elementams;
3. Veiklą arba priemones (įskaitant administracines priemones, susitarimus aplinkos klausimais, įvairių sričių politiką, teisės aktus, planus ir programas, ataskaitas), darančias arba galinčias daryti poveikį aplinkos elementams ir veiksniams;
4. Žmonių sveikatos ir saugos būklę, įskaitant maisto grandinės užteršimą, gyvenimo sąlygas, kultūros objektų ir statinių būklę, kai jiems daro arba gali daryti poveikį aplinkos elementų būklė, veiksniai, veikla arba priemonės [8].

Informacijos apie aplinką teikimą Lietuvoje ir kitose ES šalyse įtvirtina Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos

apsaugos klausimais (Orhuso konvencija³). Šis teisės aktas reglamentuoja valstybės ir savivaldos institucijų išpareigojimus visuomenei. Ši konvencija yra tarpsektorinė, t.y. ji aprėpia įvairias aplinkosaugos sritis, tokias kaip aplinkos būklė, biologinė įvairovė, žmogaus gyvenimo sąlygos, sveikata. Ji detalai *reglamentuoja viešumo, priimant sprendimus ir teikiant informaciją apie aplinką, užtikrinimo reikalavimus.*

Igyvendinant Orhuso konvencijos nuostatas, prioritetinis vaidmuo tenka šioms kryptims:

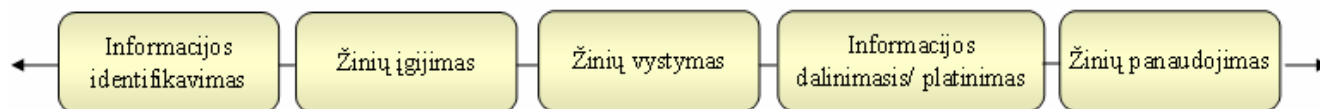
1. Rengti ir leisti leidinius, lankstinukus, plakatus ir kitus informacinio pobūdžio leidinius, siekiant geriau supažindinti visuomenę su aktualiais aplinkos klausimais bei įtraukti ją į sprendimų priėmimą aplinkos apsaugos srityje;
2. Tenkinti tikslinių grupių interesus, kad sparčiau būtų skleidžiama informacija apie aplinką šiuolaikinėmis informacinių technologijų priemonėmis;
3. Skatinti visuomenę ir nevyriausybinės organizacijas (toliau – NVO) dalyvauti saugant aplinką;
4. Skatinti savivaldos institucijas glaudžiau bendradarbiauti su NVO bei visuomene, įgyvendinant ekologinio švietimo projektus, informavimo kampanijas, akcijas [9].

Nepaisant to, kad ES teisiniai reikalavimai, reglamentuojantys visuomenės informavimą ir dalyvavimą aplinkos apsaugos srityje, yra pilnai perkelti į Lietuvos teisinę bazę, plačioji Lietuvos visuomenė nėra gerai informuota aplinkos apsaugos klausimais ir yra palyginti pasyvi, kai priimami sprendimai, turintys įtakos aplinkai. Visuomenei trūksta sąmoningumo ir suinteresuotumo aplinkos apsaugos klausimais. Pagrindinė priežastis – visuomenė nežino esamos aplinkos būklės ir kaip tai įtakoja žmonių gyvenimo kokybę.

Šiuo metu įvairios informacijos srautas yra didelis, todėl sunku susigaudyti, kur rasti tinkamą, aktualią ir suprantamą informaciją. Dažnai informacija pateikiama sunkiai suprantama specializuota kalba, nepatraukliai, neoperatyviai, per ribotas visuomenės informavimo priemones, mažai atsižvelgiant į tikslines grupes bei jų galimybes naudotis tomis priemonėmis. Taip pat nėra pakankamai informacijos apie konkrečius žingsnius, veiksmus, kaip kiekvienas visuomenės narys gali saugoti aplinką bei gerinti jos būklę, pagrindžiant to svarbą, būtinumą ir realius rezultatus. *Todėl aktyvus visuomenės švietimas, pateikiant patrauklią, lengvai suprantamą ir praktiškai panaudojamą bei tiesiogiai kiekvieną paliečiančią informaciją, yra pagrindinis faktorius formuojant atsakingą visuomenės požiūrį į aplinką* [9].

Tačiau šis ekologinis gyventojų švietimas turi būti efektyvus, t.y. perduotas tokia forma ir būdu, kad individas vėliau galėtų ją vystyti, pasidalinti su kitais asmenimis ir pritaikyti ją kasdienėje veikloje. Tokie informacijos apie aplinką priėmimo, apdorojimo ir perdavimo etapai pavaizduoti grafiškai (žr. 1 pav.).

³ **Orhuso konvencija** Lietuvoje ratifikuota 2001 m. liepos 10 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. IX-449.

1 paveikslas. Informacijos apie aplinką priėmimo, apdorojimo ir perdavimo etapai [7]

Išskiriami penki informacijos apie aplinką priėmimo, apdorojimo ir perdavimo etapo procesai:

1. Informacijos identifikavimas;
2. Žinių įgijimas;
3. Žinių vystymas;
4. Informacijos dalinimasis (platinimas);
5. Žinių panaudojimas.

Informacijos identifikavimas. Visuomenė iš informacijos apie aplinką gausos turi išsirinkti jiems įdomią, naudingą ir aktualią informaciją. Ją perduodančios institucijos turi užtikrinti, kad ši informacija būtų lengvai prieinama, suprantama ir informatyvi.

Žinių įgijimas. Tai informacijos įgijimas iš įvairių šaltinių: visuomenės informavimo priemonių (televizijos, radijo, spaudos, interneto), šia informacija disponuojančių institucijų (savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų), seminarų, konferencijų, kitų ekologinio švietimo kampanijų.

Žinių vystymas. Šis etapas apima papildomų žinių ieškojimą. Žinių vystymas papildo žinių įgijimą.

Informacijos dalinimasis (platinimas). Dalinimasis informacija reiškia žinių sklaidą ir perdavimą draugams, šeimos nariams, kolegoms, mokiniais, bendraminčiams. Žiniomis galima dalintis tarpusavio diskusijų, konferencijų, telefono skambučių, elektroninio pašto, laiškų, užrašų ir pan. pagalba. Tai yra svarbus procesas informacijos apie aplinką sklaidoje, nes nuo to priklauso, ar žmogus sugebės paskatinti kitus asmenis keisti elgesį ir požiūrį į aplinkosaugą.

Žinių panaudojimas. Institucijos, informuojančios visuomenę apie aplinką, siekia, kad gyventojai, įgytas žinias taikytų kasdienėje veikloje, t.y. rūšiuotų atliekas, taupytų energiją, vandenį, neterštų aplinkos ir pan.

1.2. Eurobarometro atlikto viešosios nuomonės tyrimo apžvalga

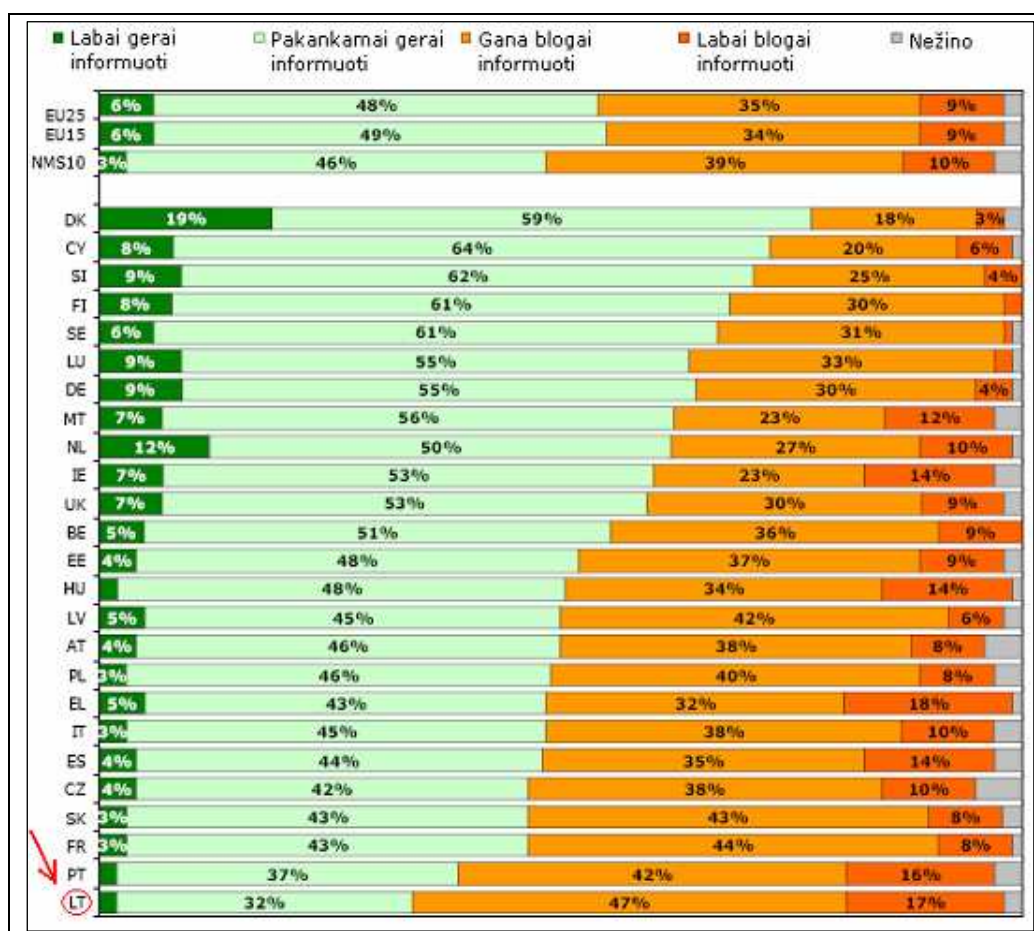
Analizuojant literatūrą, išsiaiškinta, kad šalyje nebuvo atlikta visuomenės nuomonės apklausa apie informuotumą aplinkosaugos srityje (dažniausiai tyrimai atliekami miesto ar apskrities mastu ir duomenys pateikiami labai apibendrintai). Tačiau tokio pobūdžio tyrimą buvo atlikęs Eurobarometras visose 25 ES šalyse, kuriame dalyvavo ir Lietuvos gyventojai. Šis tyrimas buvo atliktas tik vieną kartą 2004 m. rudenį (kiekvienoje valstybėje narėje buvo apklausta maždaug po tūkstantį piliečių) ir tai

buvo pirmasis viešosios nuomonės tyrimas, kuriame požiūris į aplinką nagrinėjamas 25 narių Europos Sąjungoje.

Kaip rodo rezultatai, europiečiams sveika aplinka yra ne mažiau svarbi jų gyvenimo kokybei nei ekonomikos būklė ir socialiniai veiksniai (paprašyti surikiuoti pagal svarbą ūkinių, socialinių ir aplinkos veiksnių įtaką savo gyvenimo kokybei 72 proc. piliečių teigė, jog aplinkosaugos veiksniai tą kokybę įtakoja „labai“ ir „gana nemažai“).

Didžiausią susirūpinimą europiečiams kelia tos aplinkos problemos, kurios tiesiogiai veikia jų gyvenimą: vandens tarša (47 proc.), žmogaus veiklos sukeltos stichinės nelaimės, pavyzdžiui, naftos išsiliejimai ir pramoninės avarijos (46 proc.), klimato kaita ir oro tarša (po 45 proc.) bei chemikalai (35 proc.). Tačiau tarp 15 senųjų ir 10 naujųjų ES valstybių narių (tarp kurių yra ir Lietuva) buvo pastebėti reikšmingi skirtumai. Pavyzdžiui, klimato kaita yra didžiausia problema 15-oje ES senbuvų, o 10 naujųjų valstybių narių gyventojai šiai problemai skyrė tik 7 vietą [21; 5].

Paklausti, ar gauna pakankamai informacijos apie aplinkos problemas, 54 proc. respondentų pareiškė manantys, kad jie pakankamai gerai informuojami, tuo tarpu 44 proc. skundėsi informacijos trūkumu [21; 5]. Remiantis tyrimų rezultatais, pastebėta kad 34 proc. lietuvių yra gerai informuoti apie aplinką (palyginimui su kitomis Baltijos šalimis: kas antras Latvijos ir Estijos pilietis yra gerai informuotas apie aplinką), tačiau dvigubai daugiau piliečių pasisakė, jog jiems trūksta informacijos (64 proc. respondentų). Palyginimui su kitomis Baltijos šalimis: Latvijoje blogai informuoti 48 proc. piliečių, Estijoje 2 proc. mažiau. Remiantis tyrimų rezultatais, galima daryti išvadą, kad Lietuva yra blogiausiai informuota apie aplinką valstybė visoje Europos Sąjungoje (žr. 1 grafiką).

1 grafikas. Gyventojų informuotumas apie aplinką

Šaltinis: [21]

Išanalizavus Eurobarometro atlikto tyrimo duomenis, pastebėta, kad respondentams labiausiai trūksta informacijos apie chemikalų (41 proc.) ir genetiškai modifikuotų organizmų (40 proc.) poveikį sveikatai. Lietuviams taip pat šios temos yra mažiausiai žinomos (atitinkamai 54 ir 50 proc.). Be to, Lietuvos piliečiai pažymėjo, jog jiems labai trūksta informacijos apie žemės ūkio taršą (41 proc. tyrimo dalyvių), biologinės įvairovės nykimą (38 proc.), vandens, oro užterštumą (atitinkamai 35 ir 34 proc.) ir gamtos resursų eikvojimą (33 proc., žr. 1 lentelę).

1 lentelė

	Cheminių medžiagų, naudojamų produktuose, poveikis sveikatai	Genetiškai modifikuotų organizmų naudojimas žemės ūkyje	Žemės ūkio tarša (pesticidų, trąšų naudojimas)	Gamtos turtų eikvojimas	Biologinės įvairovės nykimas	Vandens užterštumas (jūros, upės, ežerai, požeminiai šaltiniai ir t.t.)	Klimato kaita	Žm. veiklos sukeltos stich. nelaimės (natfos išliejimai, pramoninės avarijos ir t.t.)	Oro užterštumas	Atliekų didėjimas	Transporto padariniai (didėjantis individualių automob. sk., augantis oro transportas ir t.t.)	Stichinės nelaimės (žemės drebėjimai, potvyniai ir t.t.)	Triukšmas	Mūsų vartojimo įpročiai	Miesto problemos (eismo spūstys, užterštumas, žalios zonos trūkumas ir t.t.)
EU25	41%	40%	29%	29%	29%	27%	26%	24%	22%	17%	16%	14%	14%	13%	12%
EU15	42%	40%	29%	29%	29%	27%	27%	23%	22%	17%	16%	14%	14%	13%	12%
NMS10	41%	41%	31%	28%	27%	29%	24%	27%	24%	19%	15%	13%	13%	12%	12%
BE	48%	41%	31%	33%	29%	35%	32%	31%	25%	21%	17%	15%	10%	12%	11%
DK	49%	47%	26%	32%	28%	27%	28%	22%	19%	20%	20%	8%	14%	14%	12%
DE	44%	49%	29%	27%	27%	20%	24%	17%	10%	10%	18%	10%	9%	11%	14%
EL	52%	54%	39%	30%	30%	32%	28%	30%	25%	12%	14%	18%	10%	15%	10%
ES	30%	33%	30%	23%	27%	32%	32%	26%	31%	15%	6%	19%	18%	11%	11%
FR	44%	37%	31%	36%	29%	29%	22%	25%	24%	22%	15%	11%	12%	12%	10%
IE	48%	40%	33%	28%	26%	36%	36%	29%	28%	26%	14%	18%	12%	17%	14%
IT	30%	33%	25%	24%	38%	21%	29%	23%	21%	13%	18%	21%	23%	11%	11%
LU	38%	39%	25%	28%	26%	28%	28%	28%	25%	19%	16%	11%	14%	11%	12%
NL	43%	35%	26%	35%	32%	32%	22%	26%	21%	21%	16%	8%	10%	21%	12%
AT	44%	44%	30%	29%	29%	27%	35%	33%	18%	18%	14%	20%	12%	10%	11%
PT	34%	28%	23%	30%	26%	37%	30%	36%	32%	14%	9%	20%	10%	9%	11%
FI	51%	66%	37%	20%	24%	15%	19%	17%	14%	12%	16%	13%	15%	10%	10%
SE	59%	49%	28%	35%	33%	29%	27%	23%	14%	22%	23%	9%	16%	17%	8%
UK	49%	37%	30%	31%	23%	30%	27%	21%	29%	25%	20%	11%	15%	17%	13%
CY	46%	47%	36%	23%	33%	28%	30%	30%	29%	14%	11%	14%	17%	13%	9%
CZ	47%	45%	39%	34%	38%	35%	28%	32%	22%	23%	16%	15%	15%	14%	12%
EE	47%	40%	29%	25%	21%	30%	20%	24%	23%	19%	19%	11%	16%	15%	15%
HU	40%	53%	38%	31%	33%	28%	33%	26%	28%	21%	14%	14%	16%	14%	13%
LV	35%	33%	21%	20%	18%	21%	19%	20%	32%	17%	12%	13%	14%	13%	11%
LT	54%	50%	41%	33%	38%	35%	28%	26%	34%	29%	15%	25%	18%	17%	11%
MT	44%	35%	31%	23%	26%	28%	28%	23%	34%	30%	16%	17%	21%	16%	24%
PL	37%	34%	24%	26%	21%	26%	20%	26%	21%	15%	15%	11%	11%	9%	12%
SK	44%	54%	42%	34%	37%	32%	26%	28%	21%	21%	17%	15%	15%	14%	13%
SI	55%	56%	39%	31%	31%	39%	29%	26%	27%	31%	15%	13%	11%	12%	11%

Informacijos apie aplinką trūkumas

Šaltinis: [21]

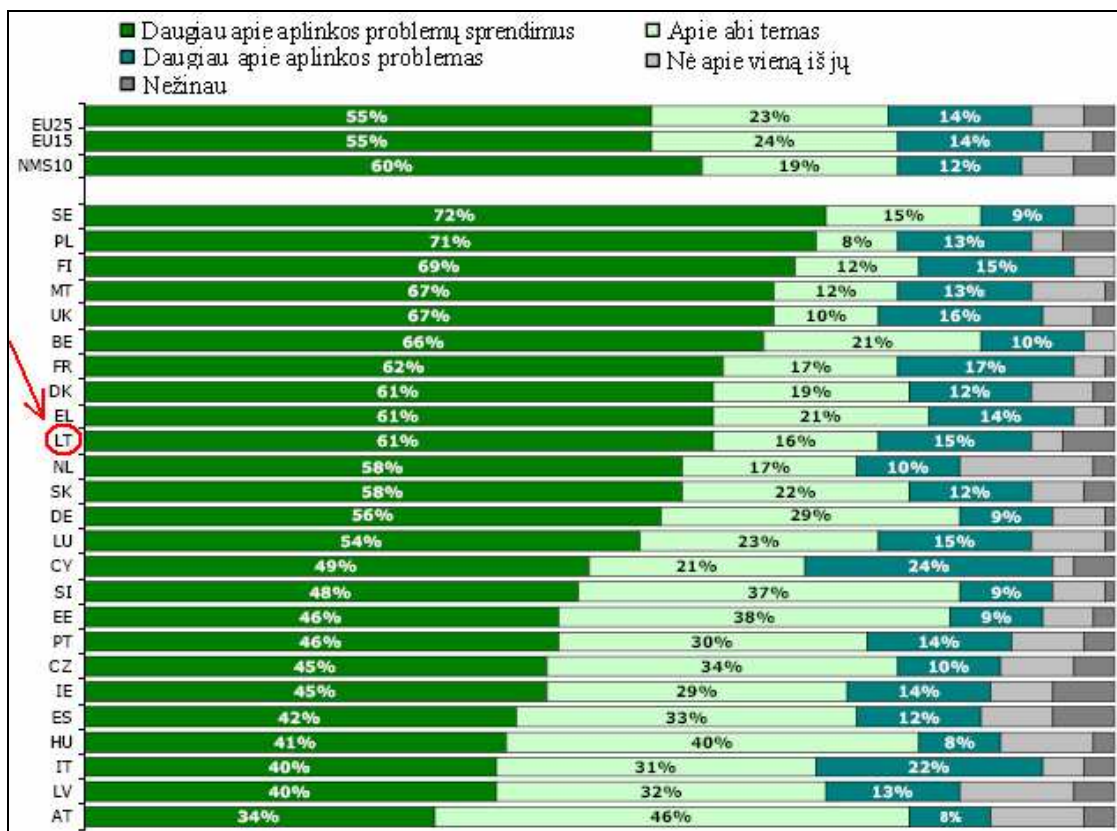
Apklausoje dalyvavusių respondentų buvo paprašyta nurodyti, kas yra jų pagrindinis informacijos apie aplinką šaltinis. Išanalizavus tyrimo rezultatus, tapo aišku, kad lietuviai, kaip ir visi ES piliečiai, dažniausiai apie aplinkosaugą sužino iš žiniasklaidos priemonių (žr. 2 lentelę): televizijos (toliau – TV) (pažymėjo 87 proc. lietuvių), laikraščių (77 proc.) ir radijo (51 proc.). Pastebėta, kad lietuviai mažiausiai, iš visų apklausoje dalyvavusių respondentų, žinių apie aplinką gauna bendraujant su kitais žmonėmis. Galimos to dvi priežastys: arba Lietuvoje mažai informuojama apie aplinką, arba piliečiai blogai dalijasi žiniomis ir informacija su aplinkiniais.

2 lentelė

	TV naujienos	Laikraščiai	Filmai ir dokumentika per TV	Radijas	Žurnalai	Bendravimas su šeima, giminėmis, draugais, kaimynais, kolegomis	Leidiniai, brošiūros	Internetas	Knygos	Renginiai (konferencijos, parodos)
EU25	72%	51%	35%	24%	17%	16%	13%	11%	7%	5%
EU15	71%	51%	35%	23%	17%	16%	14%	11%	6%	5%
NMS10	76%	47%	37%	32%	18%	12%	9%	12%	7%	4%
BE	72%	48%	37%	30%	19%	14%	21%	11%	5%	7%
DK	83%	62%	44%	28%	6%	13%	15%	15%	5%	3%
DE	75%	59%	32%	23%	16%	24%	14%	11%	6%	4%
EL	86%	43%	33%	13%	18%	17%	10%	5%	7%	3%
ES	73%	38%	22%	27%	14%	14%	8%	8%	8%	3%
FR	65%	47%	49%	29%	24%	12%	14%	8%	6%	8%
IE	76%	66%	23%	35%	12%	13%	16%	7%	8%	4%
IT	65%	36%	32%	12%	23%	15%	9%	7%	5%	7%
LU	68%	57%	42%	34%	27%	13%	16%	9%	4%	6%
NL	69%	65%	40%	16%	21%	13%	26%	16%	4%	3%
AT	70%	55%	39%	21%	24%	19%	14%	13%	7%	2%
PT	88%	48%	23%	13%	20%	15%	4%	6%	4%	2%
FI	76%	72%	26%	20%	15%	9%	19%	17%	8%	4%
SE	81%	73%	43%	29%	4%	16%	19%	14%	5%	3%
UK	70%	63%	38%	27%	11%	14%	17%	16%	9%	3%
CY	82%	44%	43%	28%	19%	17%	11%	6%	5%	5%
CZ	77%	56%	42%	29%	21%	14%	12%	15%	7%	4%
EE	67%	50%	42%	41%	16%	9%	5%	24%	5%	4%
HU	88%	59%	37%	32%	3%	17%	9%	6%	8%	2%
LV	80%	53%	23%	30%	19%	7%	7%	14%	5%	2%
LT	87%	77%	26%	51%	12%	6%	6%	13%	5%	4%
MT	68%	55%	30%	39%	10%	12%	13%	20%	5%	4%
PL	71%	38%	36%	32%	20%	11%	8%	12%	8%	4%
SK	76%	43%	41%	28%	30%	14%	17%	11%	7%	5%
SI	85%	64%	31%	43%	16%	11%	10%	14%	4%	3%

Informacijos apie aplinką šaltiniai

Išanalizavus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad dauguma Lietuvos gyventojų (61 proc.) labiau norėtų sužinoti apie aplinkos problemų sprendimo būdus nei apie pačias problemas (nurodė 15 proc. respondentų; žr. 2 grafiką). Apie šias abi temas norėtų būti informuoti 16 proc. lietuvių. Panaši tendencija yra ir visose 25 ES šalyse. Tokie tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti, jog europiečiai suvokia aplinkos problemas ir dėl to norėtų būti daugiau informuoti apie šių problemų sprendimo būdus.

2 grafikas. Klausimo „Apie kurią aplinkos sritį“

Paprašyti įvertinti informacijos apie aplinkosaugą šaltinių patikimumą, tyrimo dalyviai pažymėjo, kad labiausiai pasitiki aplinkosaugos organizacijomis (42 proc.), mokslininkais (32 proc.) ir televizija [21; 5] (27 proc., žr. 3 lentelę). Šiais trim šaltiniais labiausiai pasitiki ir lietuviai, tačiau procentai pasiskirsto kitaip: televizija (48 proc.), mokslininkais (39 proc.), aplinkosaugos organizacijomis (34 proc.). Lietuvos gyventojai kaip ir visi ES piliečiai labiausiai nepasitiki įmonėmis ir profsąjungomis (lietuviai pasitikėjimą išreiškė vos po 3 proc.). Panašios tendencijos pastebėtos ir kitose Baltijos valstybėse.

Atlikto tyrimo rezultatai patvirtina aplinkos svarbą ir informacijos apie ją reikalingumą visuomenei ne tik Europos Sąjungos šalyse bendrai, bet ir pačioje Lietuvoje. Apklausos rezultatai atskleidžia šias tendencijas Lietuvos valstybėje:

1. *Lietuviai yra mažiausiai informuoti apie aplinką visoje Europos Sąjungoje;*
2. *Lietuviams labiausiai trūksta informacijos apie chemikalų, genetiškai modifikuotų organizmų poveikį sveikatai, apie žemės ūkio taršą, biologinės įvairovės nykimą, vandens, oro užterštumą ir gamtos resursų eikvojimą;*
3. *Lietuviai apie aplinkosauginę informaciją dažniausiai sužino iš žiniasklaidos priemonių;*
4. *Lietuviai mažiausiai žinių apie aplinką gauna bendraujant su kitais žmonėmis;*
5. *Lietuviai daugiau norėtų sužinoti apie aplinkos problemų sprendimus nei apie problemas;*
6. *Lietuviams patikimiausi informacijos apie aplinką šaltiniai yra televizija, mokslininkai, aplinkosaugos organizacijos.*

3 lentelė

	Aplinkos apsaugos judėjimo organizacijos (Žaliųjų judėjimas ir t.t.)	Mokslininkai	Televizija	Vartotojų organizacijos	Spauda	Politinės partijos, ginančios aplinką (žalieji ir t.t.)	Savivaldybė	Europos Sąjunga	Vyriausybė	Mokyklos, universitetai	Šeima, kaimynai, draugai, kolegos	Radijas	Profesijos	Įmonės
EU25	42%	32%	27%	18%	15%	13%	12%	12%	11%	8%	8%	7%	3%	2%
EU15	42%	32%	26%	20%	15%	12%	12%	10%	11%	7%	7%	6%	3%	2%
NMS10	40%	31%	32%	8%	14%	15%	14%	20%	9%	13%	10%	10%	2%	2%
BE	40%	49%	30%	20%	18%	10%	9%	11%	9%	14%	9%	10%	3%	2%
DK	38%	53%	18%	26%	13%	22%	15%	7%	20%	10%	6%	6%	2%	2%
DE	52%	32%	30%	27%	22%	12%	6%	6%	5%	9%	10%	7%	2%	1%
EL	50%	39%	21%	11%	5%	10%	23%	21%	33%	11%	6%	2%	6%	0%
ES	30%	32%	38%	10%	13%	11%	6%	8%	9%	10%	8%	10%	3%	2%
FR	44%	45%	11%	38%	11%	16%	18%	13%	11%	7%	6%	4%	4%	3%
IE	36%	27%	30%	13%	13%	20%	17%	18%	26%	14%	9%	9%	2%	2%
IT	36%	19%	32%	12%	13%	12%	19%	17%	16%	4%	5%	5%	3%	6%
LU	47%	32%	18%	13%	7%	21%	21%	13%	27%	6%	11%	4%	6%	4%
NL	53%	46%	18%	20%	20%	23%	9%	6%	10%	8%	7%	4%	4%	3%
AT	51%	22%	18%	23%	5%	18%	24%	9%	17%	8%	15%	4%	6%	3%
PT	36%	17%	27%	13%	6%	12%	14%	22%	25%	7%	6%	2%	0%	3%
FI	33%	45%	31%	15%	29%	14%	11%	11%	14%	11%	5%	8%	2%	2%
SE	60%	51%	16%	21%	13%	18%	23%	5%	13%	10%	5%	7%	2%	2%
UK	36%	23%	22%	13%	13%	7%	5%	5%	8%	4%	6%	8%	3%	0%
CY	43%	38%	23%	12%	5%	19%	25%	35%	34%	8%	6%	2%	3%	0%
CZ	42%	37%	32%	8%	18%	28%	24%	20%	15%	12%	11%	8%	3%	2%
EE	33%	41%	37%	10%	18%	22%	8%	6%	6%	9%	12%	16%	2%	2%
HU	39%	21%	20%	14%	5%	21%	20%	38%	21%	13%	11%	3%	2%	2%
LV	28%	32%	46%	2%	22%	4%	6%	5%	5%	5%	5%	14%	1%	1%
LT	34%	39%	48%	6%	29%	11%	15%	22%	22%	10%	8%	20%	3%	3%
MT	44%	20%	17%	5%	7%	22%	15%	38%	30%	12%	5%	8%	2%	2%
PL	38%	30%	33%	5%	14%	8%	9%	15%	3%	13%	10%	10%	1%	2%
SK	52%	29%	29%	11%	10%	26%	18%	23%	10%	16%	11%	10%	4%	4%
SI	46%	45%	41%	17%	22%	12%	6%	11%	11%	11%	12%	15%	1%	2%

Informacijos apie aplinkosaugą šaltinių patikimumas

Šaltinis: [21]

1.3. Projektas ir projekto ciklas

1.3.1. Projektas ir projekto kintamieji

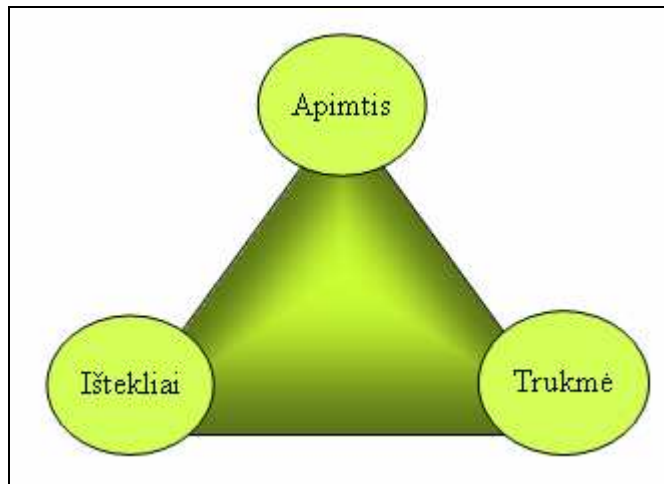
Prieš nagrinėjant ES finansuojamus ekologinio švietimo projektus, visų pirma reikia pradėti nuo „projekto“ apibrėžimo, jo kintamųjų ir valdymo ciklo apžvalgos. Įvairiuose šaltiniuose „projekto“ sąvoka yra apibūdinama skirtingai:

1. Pagal Vitalį Nakrošį, projektas – laikina veikslių seka, skirta naujam produktui ar paslaugai sukurti arba darbams atlikti [16];
2. Internetinėje enciklopedijoje „Vikipedija“ pateikti 2 apibrėžimai:
 - a) projektas – laikina veikla, nukreipta į unikalų tikslą, turinti savo pradžią ir pabaigą bei baigtinius išteklius;
 - b) projektas – vienkartinis darbas turintis tikslą, išreikštą kiekybiniais ir kokybiniais rodikliais ir laikiną organizacinę struktūrą, kuri likviduojama jam pasibaigus [11].
3. Trečiame šaltinyje (UAB „Kompetencijos ugdymo centras“ parengtoje metodinėje medžiagoje) projektas apibūdinamas kaip tiksliai apibrėžta veikslių seka, skirtų kokiam nors tikslui pasiekti, seka, turinti pradžią, pabaigą, valdoma žmonių, įtakojama laiko, kainos, išteklių, kokybės [22].

Projekto apibūdinimuose paminėtas žodis „*laikinas*“ reiškia, kad kiekvienam projektui reikia nustatyti pradžią ir pabaigą. Pabaiga yra pasiekama tuomet, kai projekto tikslai yra įgyvendinami, arba kai tampa aišku, kad jie niekada nebus pilnai įgyvendinti, arba kai jie projektui tampa nebeaktualūs. Kiekvienas projektas yra *unikalus* tiek, kiek jo sukuriamas produktas arba paslauga skiriasi nuo kitų tokios pačios rūšies produktų ir paslaugų. O tiksliai apibrėžta veikslių seka reiškia, kad reikia detaliai suplanuoti kiekvieną projekto žingsnį per visą jo gyvavimo laikotarpį [22].

Taigi, projektas turi šiuos pagrindinius kintamuosius (žr. 2 pav.):

- *apimtis*: projekto veikslių, kuriuos reikia įgyvendinti, kad būtų išspręsta problema ir pasiekti uždaviniai, visuma. Šis kintamasis vadinamas projekto kokybe;
- *trukmė*: projektas turi ribotą trukmę, per kurią turi būti įgyvendintos projekto veiklos ir pasiekti uždaviniai;
- *ištekliai*: projekto biudžetą sudarantys ištekliai turi būti panaudoti per nustatytą laiką [16].

2 paveikslas. Projekto kintamieji

Šaltinis: [16]

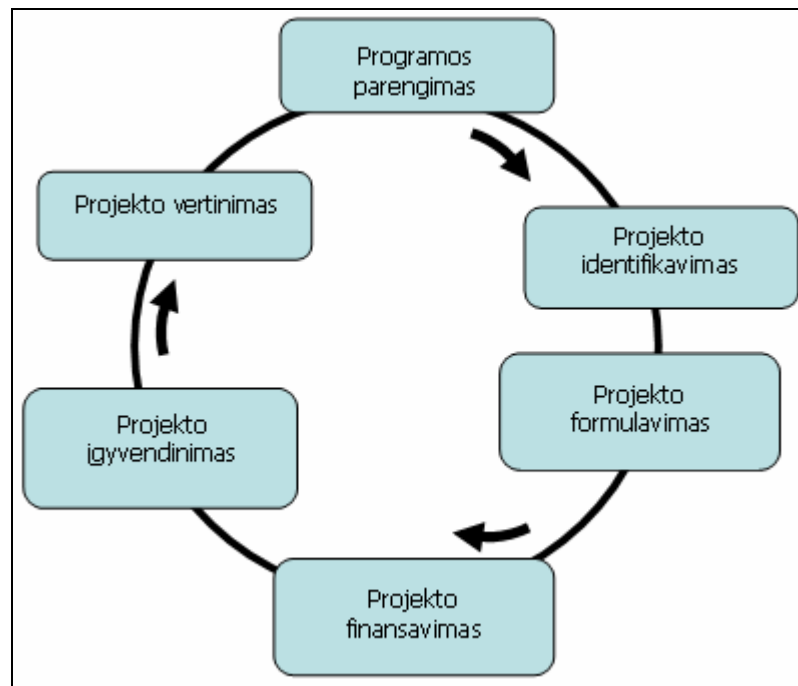
Vieno kintamojo pokyčiai dažniausiai daro įtaką kitiems dviems kintamiesiems ir visam projektui. Pavyzdžiui, sutrumpėjus projekto trukmei, reikia padidinti projekto išlaidas ir (arba) sumažinti projekto apimtį. Padidėjus projekto apimčiai, reikia padidinti projekto išteklius ir (arba) projekto trukmę. Projekto rengimo ir įgyvendinimo metu reikia derinti visus kintamuosius. Projektas yra tada sėkmingas, kai per nustatytą laiką atliekamos visos veiklos ir pasiekiami uždaviniai, neviršijus skirtų išlaidų [16].

1.3.2. Projekto ciklas ir jo etapai

Tyrimai parodė, kad daug projektų įgyvendinti nesėkmingai dėl šių priežasčių:

- prastas projekto planavimas ir parengimas;
- projektai neatitinka naudos gavėjų poreikių;
- neatsižvelgiama į rizikos veiksnius;
- į naujas programas ir projektus neįtraukiamos buvusios patirties pamokos.

Dėl to, Europos Komisija įvedė projekto ciklo valdymą, kad patobulintų projektų rengimo ir valdymo kokybę bei padidintų ES paramos naudą. Projekto veiksmus galimas suskirstyti į šiuos pagrindinius etapus: **programavimą, identifikavimą, formulavimą, finansavimą; įgyvendinimą ir vertinimą** (žr. 3 pav.).

3 paveikslas. Projekto ciklo etapai

Šaltinis: [15]

Atitinkamų projekto ciklo etapų metu yra atliekama:

1. Programavimo etape yra analizuojama nacionalinio ir sektoriaus (pvz. aplinkosaugos) lygmens situacija ir identifikuojamos problemos, kliūtys bei plėtros galimybės. Šio etapo uždavinys identifikuoti prioritetus bei parengti atitinkamus programinius reikalavimus, sukuriant informacinį pagrindą projektams rengti. Šiame etape numatomi projekto uždaviniai, prioritetai ir priemonės (pvz., Lietuvos 2004-2006 m. bendrasis programavimo dokumentas).

2. Sekančiame etapu identifikuojamos projektų idėjos pagal dokumentų turinį išnaudos gavėjų poreikius. Šiuo etapu taip pat atliekama problemų analizė ir pasirenkamas pagrindinis projekto uždavinys. Identifikavimo etapu gali būti atliekami parengiamieji darbai (galimybių studijos, finansinė ir ekonominė analizė).

3. Formulavimo etape tinkamų projekto idėjų pagrindu formuluojamas projekto tikslas ir uždaviniai, kurių pagalba jis gali būti pasiekiamas. Taip pat apibrėžiami pasiekimo rodikliai, parengiamas veiklos tvarkaraštis, sudaromas projekto biudžetas.

4. Finansavimo etapas prasideda nuo projekto paraiškos pirmiausiai formalaus, o po to turinio įvertinimo. Tai paprastai atlieka suformuota nepriklausomų ekspertų grupė. Remiantis įvertinimo rezultatais ir pagal numatytą procedūrinę tvarką yra priimamas sprendimas finansuoti projektą ar ne.

5. Vykdomo etape suburiama komanda, paskirsomi įgaliojimai, patikslinama atsakomybė ir projekto planas bei vykdomi numatyti darbai. Vykdamas projekte numatytus darbus, lygiagrečiai vykdoma projekto priežiūra ir kontrolė, kurios metu gaunami rezultatai yra aptariami su projekto

partneriais ir svarbiausiomis suinteresuotomis šalimis. Nukrypimai nuo pirminio projekto parašymo yra gana dažni, kadangi daugeliu atvejų praeina nemažai laiko nuo ES fondų lėšomis finansuojamo projekto idėjos ir aprašymo iki sutarties pasirašymo su vykdytojais. Šis laikotarpis gali trukti nuo 1 iki 2 metų ir daugiau, per kuriuos gali gerokai pasikeisti poreikiai. Todėl, įgyvendinant projektą jo vykdytojas nuolat stebi projekto eigą bei vertina pasiektą pažangą, lygindamas ją su planuotąja. Esant reikalui (pavyzdžiui, pasikeitus aplinkos sąlygoms), koreguoja projektą arba atskirus jo uždavinius. Pagaliau šiuo etapu prižiūrima, ar tinkamai atliktos veiklos ir pasiekti rezultatai.

6. Šiuo etapu finansuojanti institucija arba nepriklausomi ekspertai atlieka projekto sukauptos patirties, laimėjimų ir sėkmės įvertinimą. Įvertinimo rezultatai yra paskleidžiami, tam kad galėtų būti panaudojami rengiant ir vykdant ateities projektus. Nors pagal projekto ciklą įvertinimo etapas yra po vykdymo, dažnai (2 m. ir ilgesniems projektams) yra vykdomi tarpiniai įvertinimai, išterpiančys į vykdymo etapą, kurie leidžia sukauptą patirtį geriau ir nedelsiant panaudoti likusios projekto dalies vykdyme [3; 16].

1.4. ES finansuojami ekologinio švietimo projektai

Apskritai ES struktūrinių fondų parama aplinkos sektoriaus projektams yra skiriama pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD pirmo prioriteto (iš viso išskiriami 5 prioritetai) trečią priemonę (pirmas prioritetas detalizuojamas į 5 priemones) „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ (toliau – BPD 1.3 priemonė). BPD 1.3 priemonė yra išskaidyta į penkias remiamas veiklos sritis, iš kurių viena orientuota į visuomenės ekologinį švietimą – tai „*Informavimas apie aplinką ir Lietuvos gyventojų aplinkosauginio švietimo skatinimas*“. Šiai veiklai įgyvendinti yra numatytas uždavinys – „*visais lygiais šviesti visuomenę naudojant visuomenės informavimo vaizdo ir garso, šiuolaikines IT ir kitas priemones, rengti ir teikti mokymo programas, užtikrinti integruotą keitimąsi informacija, skatinti visuomenę dalyvauti aplinkos apsaugos procese*“ [6; 14].

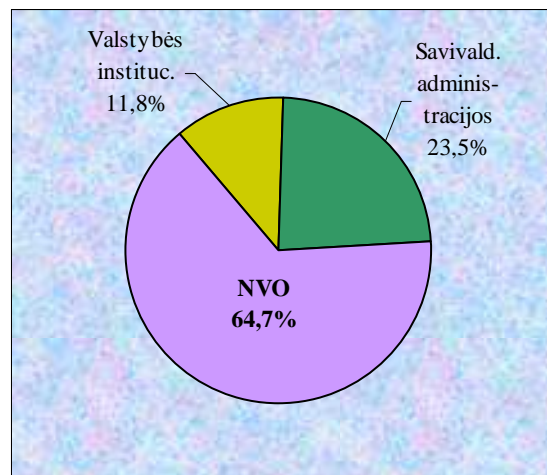
Per 2004-2006 m. finansavimo periodą iš viso buvo paskelbti 2 kvietimai teikti paraiškas paramai gauti pagal visuomenės ekologinio švietimo veiklą. Pirmas kvietimas buvo paskelbtas 2004 m. birželio mėn. Iš viso buvo gauta 19 paraiškų, tačiau finansavimą gavo 8 projektai, kuriems buvo skirta 1,38 mln. Lt parama. Antrasis kvietimas buvo paskelbtas po dviejų metų, t.y. 2006 m. kovo mėn. Iš viso buvo gautos 36 paraiškos. 26 projektams buvo patvirtinta 4,73 mln. Lt parama. Taigi, per dvejus metus ES parama buvo skirta 34 projektams [18; 19; 20].

1.4.1. Projektų vykdytojai, tikslinės grupės ir naudos gavėjai

Visuomenės ekologinio švietimo projektų vykdytojai („šeimininkai“) yra:

1. Valstybės institucijos (4 projektai);
2. Savivaldybių administracijos (8 projektai);
3. NVO (visuomeninės organizacijos, asociacijos, viešosios įstaigos), kurių veikla susijusi su aplinkos apsauga (22 projektai).

Projektų pasiskirstymas (procentais) pagal projektų vykdytojus pavaizduotas grafiškai:

3 grafikas. Projektų pasiskirstymas pagal projektų vykdytojus

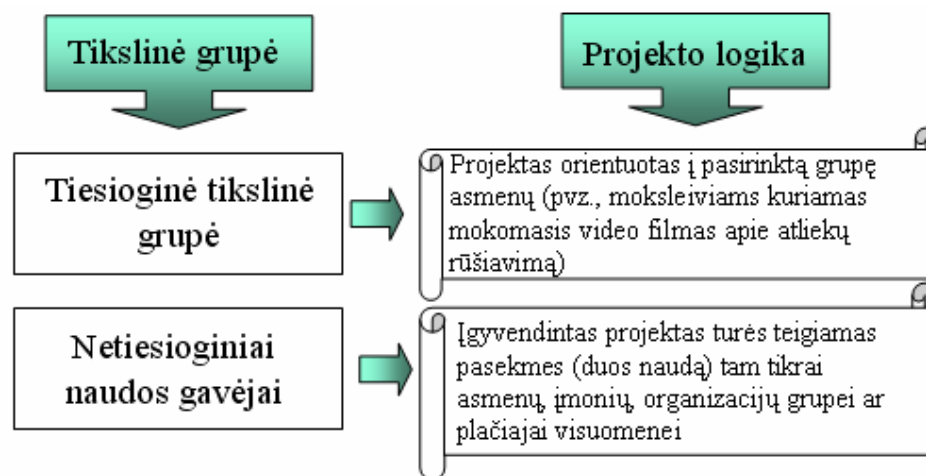
Taigi, daugiausia visuomenės informavimo apie aplinką projektus vykdo Nevyriausybinės organizacijos (64,7 proc. visų projektų vykdytojų). Šie skaičiai rodo, kad projektuose daugiausia dalyvauja tos organizacijos, kuriomis visuomenė pasitiki labiausiai (pagal Eurobarometro atliktą tyrimą, Lietuvoje pasitikėjimą aplinkos apsaugos judėjimo organizacijoms išreiškė 34 proc. respondentų).

Dviejuose šaltiniuose pateiktas toks pat projekto **tikslinės grupės** apibrėžimas – „tai grupė asmenų ar organizacijų, sugrupuotų pagal vienokius ar kitokius požymius, kuriai skirtas projektas“ [12; 16]. Atsižvelgiant į šį apibūdinimą, projekto rengėjai privalo nustatyti kriterijus, pagal kuriuos asmuo ar organizacija gali būti priskiriama tikslinei grupei. Galimi šie kriterijai:

- geografiniai;
- amžiaus;
- socialinio statuso;
- išsilavinimo;
- profesijos ir pan.

V. Nakrošis nurodo, kad „projekto **tikslinė grupė** – tai grupė asmenų ar institucijų, kuriai skirtas projektas ir kuri turi gauti naudą iš projekto *rezultatų ir pasekmių*. Dažniausiai tos suinteresuotos grupės, kurios *gauna tiesioginę naudą iš projekto*, tampa projekto tikslinės grupės dalimi“ [16].

Projekto **naudos gavėjai** skirstomi į tiesioginius ir netiesioginius (žr. 4 pav.). Tiesioginiai naudos gavėjai dažniausiai priklauso tikslinei grupei ir gauna tiesioginę naudą, kuri pasireiškia dėl įvykdytos projekto veiklos ir pasiektų rezultatų [16] (pvz., seminarai, radijo laidos, mokymai). Tačiau kai kurie asmenys ar institucijos iš projekto gali gauti netiesioginės naudos; ji gali pasireikšti per tiesioginius naudos gavėjus arba atskirai [16] (pvz., NVO, kurios veikla susijusi su aplinkos apsauga, gali gauti naudos iš moksleivių ar mokytojų žinių ir įgūdžių).

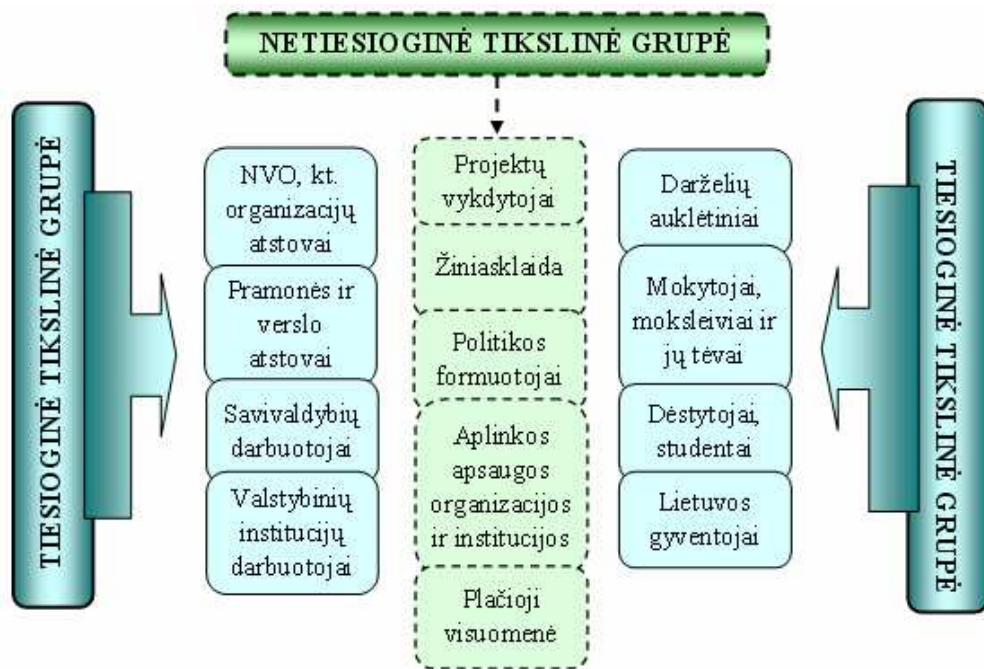
4 paveikslas. Tikslinių grupių tipai

Šaltinis: [15]

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas nuostatas ir išanalizavus ES finansuojamus ekologinio švietimo projektus, išskiriamos šios projektų tiesioginės tikslinės grupės (žr. 5 pav.):

- nevyriausybinų organizacijų atstovai;
- pramonės ir verslo atstovai;
- savivaldybių, valstybinių institucijų darbuotojai;
- ikimokyklinio ugdymo įstaigų auklėtiniai;
- bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenė;
- aukštesniųjų, profesinių ir aukštųjų mokyklų bendruomenė;
- Lietuvos gyventojai, kurie tiesiogiai dalyvauja projektuose.

Netiesioginę projektų naudą patirs patys projektų vykdytojai, žiniasklaida, politikos formuotojai, aplinkos apsaugos institucijos ir plačioji visuomenė.

5 paveikslas. Ekologinio švietimo projektų tikslinės grupės

Projektų vykdytojas turi siekti kad būtų tenkinami tikslinės grupės poreikiai., todėl, projekto formulavimo metu, turi būti kuo aiškiau apibrėžta tikslinė grupė ir tinkamai nustatyta, kokios veiklos bus įvykdytos ir kokie rezultatai pasiekti.

1.4.2. Projektų rezultatai ir jų padariniai

ES finansuojamų projektų rezultatai yra vadinamos „sukurtos (dažniausiai tikslinei grupei) ar tikslinės grupės gautos prekės (paslaugos)“ [15] (pvz., parengti mokymai, apmokyti dalyviai). Tame pačiame šaltinyje pateikiami pasekmių ir poveikio apibrėžimai: „Pasekmės – nauda (arba žala), kurią tiesioginiai projekto adresatai (tikslinės grupės) patiria įgyvendinus projektą, t.y. sukūrus rezultatus. Poveikis – platesni padariniai, veikiantys tiesioginę projekto auditoriją (tikslines grupes) jam pasibaigus, taip pat visi kiti padariniai, veikiantys kitas grupes, kurios dėl to gali patirti tiek naudos, tiek žalos“. V. Nakrošis rezultatus, pasekmes ir poveikį susieja su uždaviniais (žr. 4 lentelę), kurių pasiekiamumą matuoja metų tikslumu: „Rezultatai rodo projekto įgyvendinimo pažangą ir matuoja operacinių uždavinių pasiekimo laipsnį per trumpą laikotarpį (per 1-3 metus). Pasekmės matuoja specifinių uždavinių pasiekimo laipsnį per vidutinį laikotarpį (per 3-5 metus). Poveikis rodo bendrųjų uždavinių pasiekimo laipsnį per ilgą laikotarpį (per 5-7 metus) ir visos programos sėkmę arba nesėkmę [16]“. V. Nakrošis nurodo, kad pasekmės ir poveikis kartu yra vadinami *padariniais*: „Padarinys – teigiamas ar neigiamas, planuotas ar neplanuotas socialinis ir ekonominis pokytis, tiesiogiai ar netiesiogiai susijęs su atliktais veiksmais ir pasiektais rezultatais. Padariniai susideda iš pasekmių ir poveikio. Padariniai neapima rezultatų [16]“.

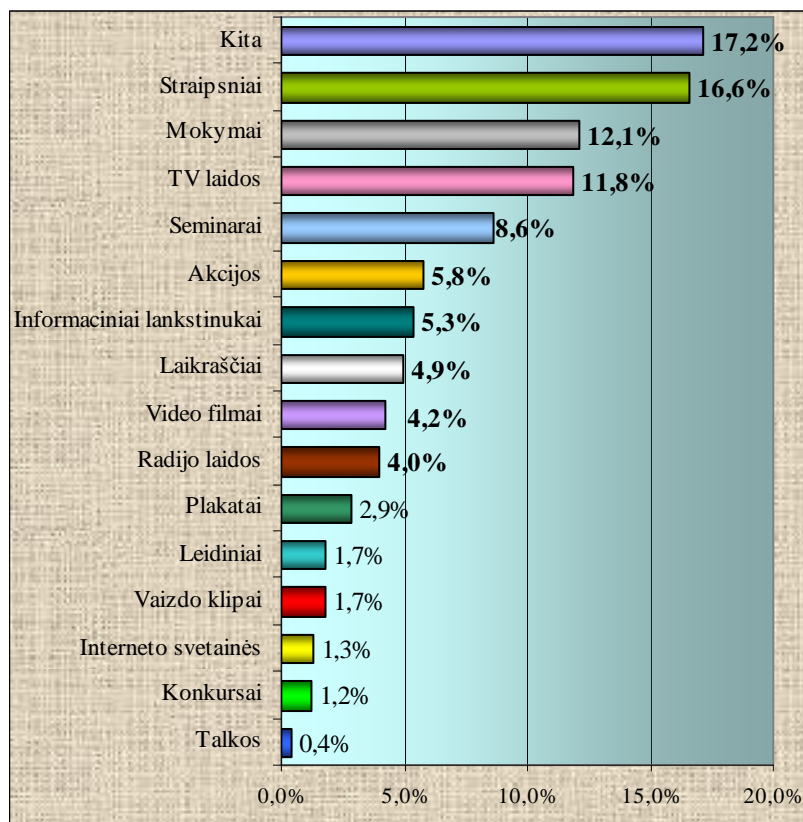
Projekto veiksmų, rezultatų ir padarinių ryšiai. Šaltinis: [16]

Projekto veiksmas	Padarinio lygis	Apibrėžimas	Naudos gavėjai
Operaciniai uždaviniai	Rezultatai	Sukurtos prekės arba paslaugos	Tikslinės grupės arba tiesioginiai naudos gavėjai
Specifiniai uždaviniai	Pasekmės	Tiesioginiai padariniai tikslinėms grupėms	Tikslinės grupės tiesioginiai naudos gavėjai
Bendrieji uždaviniai	Poveikis (specifinis ir globalus)	Ilgalaikiai padariniai tikslinėms grupėms (specifinis poveikis) bei kitoms grupėms (globalus poveikis)	Tikslinės grupės arba tiesioginiai naudos gavėjai bei netiesioginiai naudos gavėjai

Išanalizavus visuose 34 projektuose naudojamą informavimo priemones (sukurtas ar dar planuojamus sukurti rezultatus, skirtus tiesioginėms tikslinėms grupėms), pastebėta, kad populiariausios priemonės yra:

- straipsniai spaudoje (161 vnt. arba 16,6 proc. visų priemonių);
- mokymai (181 vnt., 12,1 proc.);
- TV laidos (115 vnt., 11,8 proc.);
- seminarai (84 vnt., 8,6 proc.);
- akcijos (56 vnt., 5,8 proc.);
- informaciniai lankstinukai (52 rūšys, 5,3 proc.);
- laikraščiai (48 vnt., 4,9 proc.);
- video filmai (41 vnt., 4,2 proc.);
- radijo laidos (39 vnt., 4 proc.).

Iš viso projektuose įgyvendintos 46 visuomenės informavimo ir ekologinio švietimo priemonės. 4 grafike pateikiama informacija procentais apie dažniausiai projektuose naudojamą informavimo priemones:

4 grafikas. Ekologinio švietimo projektų informavimo priemonės⁴

Palyginus projektuose naudojamą informavimo priemones su Eurobarometro atliktu tyrimu pastebėta, kad dauguma jų (straipsniai, laikraščiai, TV laidos, video filmai, radijo laidos) atitinka atlikto tyrimo rezultatus (lietuviai pasitiki televizija – 48 proc., spauda – 29 proc. ir radiju – 20 proc. respondentų).

1.4.3. Projektų tematika

Išanalizavus 34 projektus pagal tematiką, pastebėta, kad dažniausiai projektų vykdytojai (12) orientuojasi į visuomenės informavimą įvairiomis aplinkosaugos temomis (oras, vanduo, atliekos, gamta ir pan.). Šiek tiek mažiau, t.y. 8 projektų vykdytojai pasirinko atliekų tvarkymo tematiką. Dvieju projektų pagrindinis tikslas – visuomenės aplinkosauginis švietimas apie pavojingas bei elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą, dar 2 projektai orientuoti į visuomenės informavimą apie ekodegalines, biodegalų ekologinę naudą bei biodegalų vartojimo skatinimą. Kiti projektai nukreipti į ekologinį švietimą apie (žr. 5 pav.):

- *ekologišką gyvenseną;*
- *vandenį;*

⁴ 5 grafike „**Kita**“ – CD, lipdukai, susitikimai su visuomene, virtuali ekologiška namų schema, aktyvus žemėlapis, aplankytos mokyklos, atvirukai, ženklukai, maišeliai, kilnojamos ekspozicijos, apklausos, tyrimai, fotoparodos ir kt.

- *aplinkosauginio švietimo fondo programos;*
- *chemines medžiagos;*
- *paukščių apsauga;*
- *prevencinę švietimo sistemą apie gaisrą;*
- *genetiškai modifikuotus organizmus;*
- *Lietuvos gamtinę aplinką;*
- *miškų apsauga;*
- *aplinkosauginius vertinimo kriterijus viešuosiuose pirkimuose.*

Susiejant projektų pagal BPD 1.3 priemonę tematiką su Eurobarometro tyrimu, pastebėta, kad projektų metu negausiai viešinamos temos, apie kurias visuomenė yra mažai informuota. 12 projektų kompleksiskai kartu su kitomis temomis visuomenei pateikia informacijos apie vandens ir oro užterštumą, tačiau kitos temos, apie kurias lietuviai žino mažiausiai viešinamos ne itin: chemikalai (1 projektas), genetiškai modifikuoti organizmai (1 projektas), žemės ūkio tarša (nė vienas projektas), biologinės įvairovės nykimas (1 projektas). Todėl, galima daryti išvadą, kad projektų įgyvendinimo metu visuomenė nebus pakankamai informuota apie tas temas, kurias ji žino mažiausiai.

2. TYRIMO METODAI IR PROCESO ETAPAI

Tyrimo proceso organizavimą sudaro:

- tiriamųjų kontingento – imties tūrio – parinkimas;
- tyrimo metodų ir procedūrų aptarimas;
- empirinių duomenų rinkimas;
- tyrimo duomenų apdorojimas.

Tyrimo dalyvauja 2 respondentų (tiriamųjų) grupės:

1. *ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų vykdytojai;*
2. *Projektų tiesioginės tikslinės grupės asmenys.*

Kadangi tyrime dalyvauja dvi tikslinės grupės, tai ir imties tūris parenkamas atskirai.

1. Pirmu atveju tyrime dalyvauja projektų vykdytojai, kurių sąrašas yra baigtinis (34 projektų vykdytojai). Pagal K. Kardelį, atvejų skaičius yra apskaičiuojamas pagal formulę, kuri taikoma, kai generalinė aibė yra baigtinė ir kai duomenys yra vertinami procentais:

$$n = \frac{z^2 * S^2}{\left(1 - \frac{1}{N}\right) * \Delta^2 + \frac{z^2 * S^2}{N}}$$

Kur n – atvejų skaičius;

z – Stjudento koeficientas. Kadangi yra pasirinktas 95 proc. patikimumas, z=1,96;

S – imties vidutinis kvadratinis nuokrypis. Kadangi neturima duomenų apie reiškinio paplitimą ir neatliekamas pilotažinis tyrimas, tai paimamas pats nepalankiausias variantas, kuriame S = 50;

N – visos populiacijos skaičius (atvejų skaičius). Tyrimo N = 34;

Δ (delta) – leistinas netikslumas, t.y. skirtumas tarp atrankinės grupės ir generalinės visumos vidurkio, laisvai pasirenkamas dydis. Šiame tyrime Δ = 6;

Apskaičiavus pagal formulę gauta reikalinga imtis – 30 respondentų.

Tačiau į anketas atsakė 24 respondentai, nors jos buvo išsiųstos visiems 34 projektų vykdytojams. Atsižvelgiant į tai, kad projektų vykdytojų sąrašas yra labai mažas, galima teigti, kad atvejų skaičius yra pakankamas (sudaro 70,6 proc. visos generalinės aibės). Be to, pagal K. Kardelį, taikant šią formulę, tiriamųjų atvejų skaičius visada yra mažesnis. Taip pat K. Kardelis nurodo, kad

tiriamosios grupės dydis priklauso nuo tyrimo tikslo ir tiriamos populiacijos savybių, t.y. nuo jos dydžio ir vienalytiškumo tiriamojo požymio atžvilgiu (pavyzdžiui, jei vienalytiškumas vienodas, tai pačiai populiacijai reikalingos mažesnės tiriamųjų grupės). Šiuo atveju tiriamoji grupė yra vienalytiška, t.y. visi tyrimo dalyviai vykdo visuomenės informavimo apie aplinką projektus pagal tuos pačius principus.

Šiai tiriamajai grupei taikyta *paprasta atsitiktinė tikimybinė atranka*, kuomet kiekvieno tiriamosios grupės nario tikimybė pakliūti į atranką yra vienoda.

2. Antru atveju tyrime dalyvauja tiesioginė projektų tikslinė grupė. Atsižvelgiant į tai, kad šiai tiriamajai grupei gali būti taikoma *netikimybinė grupės formavimo „gniužtės“ principu atranka* ir tiriamų narių skaičius iš dalies priklauso nuo kitų asmenų, imties tūriui apskaičiuoti formulė netaikoma. Kadangi generalinė visuma yra didesnė kaip 5000 atvejų ir šiuos asmenis yra labai sunku surasti, imties tūris – ne mažesnis kaip 25 respondentai. Esant tokiam imties tūriui paklaidos dydis lygus 20 proc. [10].

Tiriamosios grupės nariams buvo išplatinta apie 50 anketų, tačiau į jas atsakė 32 respondentai (ši imtis yra palankesnė negu 25). Praktikai reiškia nuomonę, kad jeigu tyrėjas savo tyrimo rezultatus nori apdoroti statistiškai, minimalus atvejų skaičius neturėtų būti mažesnis nei 30 [10].

Taigi, iš viso tyrime dalyvavo 56 asmenys. Tyrimui taikomas metodas – apklausa, kuriai atlikti buvo sudarytos 2 tipų anketos (atskirai kiekvienai tiriamajai grupei). Sudarant anketas buvo remtasi bendraisiais anketų sudarymo reikalavimais: suformuluoti konkretūs klausimai ir aiškūs atsakymo variantai, vengta klausimų, kurie stumtų respondentą į vieną atsakymą ir pan. Rengiant anketas pagal klausimų formą buvo parinkti uždari klausimai (pateikti atsakymų variantai), nes į tokius klausimus lengviau atsakyti, klausimų patikimumas yra didesnis ir palengvina duomenų apdorojimą. Priešingu atveju, renkantis atvirus klausimus būtų sunku apdoroti duomenis [10].

Abi anketos sudarytos iš 16 uždarų klausimų. Respondentams anketinės apklausos buvo išsiųstos el. paštu. Darbe duomenys yra išreikšti procentaliai naudojantis Microsoft Office Excel programa.

3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

3.1. Socialiniai duomenys

Kaip jau buvo minėta 2 skyriuje, anketos buvo išplatintos projektų vykdytojams ir šių projektų dalyviams, t.y. tikslinės grupės asmenims. Iš viso apklausoje dalyvavo 56 respondentai, iš kurių 24 asmenys (42,9 proc. visų respondentų) – projektų vykdytojai, 32 – tikslinės grupės atstovai (57,1 proc. visų respondentų).

Kadangi projektų tiesioginė tikslinė grupė yra detalizuojama (žr. 4 pav.), respondentų buvo paprašyta pažymėti, kuriai tikslinei grupei jie priklauso. Išanalizavus atsakymus, pastebėta, jog apklausoje dalyvavo įvairios tikslinės grupės, kas leidžia teigti, jog atsakymai bus nevienašališki.

Iš visų tikslinės grupės apklaustųjų, penktadalį sudaro mokytojai (žr. 5 lentelę). Mažesnę respondentų dalį sudaro NVO darbuotojai (18,7 proc.) bei moksleiviai ir asmenys, priskybę save prie atsakymo „visi gyventojai“ (po 15,6 proc.).

Apklausoje dalyvavę projektų vykdytojai pagal institucijas pasiskirsto panašiu santykiu kaip ir palyginus su visais 34 projektais (žr. 2 grafiką), t.y. daugiausia respondentų priklauso nevyriausybinėms organizacijoms (62,5 proc. apklaustųjų), perpus mažiau – savivaldybių administracijoms (29,2 proc.) ir mažiausiai – valstybės institucijoms (8,3 proc.)

5 lentelė

<i>Tiriamųjų grupė</i>	<i>Tiriamųjų grupių charakteristikos</i>	<i>Proc.</i>
<i>Tikslinė grupė</i>		<i>100,0</i>
Tikslinės gr. asmenys	Moksleiviai	15,6
	Studentai	9,4
	Mokytojai	21,9
	Savivaldybės darbuotojai	6,3
	NVO darbuotojai	18,7
	Visi gyventojai	15,6
	Kita	12,5
<i>Projekto vykdytojo institucija</i>		<i>100,0</i>
Projektų vykdytojai	Valstybės institucija	8,3
	Savivaldybės administracija	29,2
	NVO	62,5

Tiriamųjų grupių pasiskirstymas pagal tikslines grupes ir institucijas

Didžiąją respondentų dalį pagal lytį sudarė moterys – 80,4 proc. (45 asmenys; žr. 6 lentelę), t.y. 4 kartus daugiau nei vyrų, kurie sudarė tik 19,6 proc. (11 respondentų). Ištyrus lyties pasiskirstymą

pagal tiriamųjų grupes, pastebėta, kad projektų vykdytojų grupėje vyrai sudaro didesnę dalį (1/3 šios grupės respondentų) nei kitoje tiriamųjų grupėje, kur moterys dominuoja (90,6 proc. visų šios grupės respondentų).

Kuriai amžiaus grupei (atsakymuose buvo nurodytos 6 amžiaus grupės) priklauso, buvo paprašyta nurodyti projektų tikslinei grupei priklausančių asmenų. Ištyrus dalyvių pažymėtus atsakymus, pastebėta, jog apklausoje dalyvavo įvairaus amžiaus respondentai. Dauguma tyrime dalyvavusių projektų tikslinės grupės narių sudaro vidutinio amžiaus asmenys (nuo 31 iki 40 metų) – nurodė 25 proc. respondentų. Šiek tiek mažesnę apklaustųjų dalį sudaro vyresnio amžiaus asmenys (nuo 41 iki 50 m.) – nurodė 21,9 proc. respondentų. Daugiau nei 78 proc. šios tiriamųjų grupės narių turi aukštąjį išsilavinimą. 6 asmenys, pažymėję atsakymą „kita“, yra dar moksleiviai ir studentai.

6 lentelė

<i>Tiriamųjų grupė</i>	<i>Socialinės charakteristikos</i>	<i>Proc.</i>
	<i>Lytis</i>	<i>100,0</i>
Projektų vykdytojai	Vyras	33,3
	Moteris	66,7
Tikslinės gr. asmenys	Vyras	9,4
	Moteris	90,6
Abi grupės	Vyras	19,6
	Moteris	80,4
	<i>Amžius</i>	<i>100,0</i>
Tikslinės gr. asmenys	Iki 18 m.	15,6
	19-25 m.	9,4
	26-30 m.	12,5
	31-40 m.	25,0
	41-50 m.	21,9
	51 m. ir daugiau	15,6
	<i>Išsilavinimas</i>	<i>100,0</i>
Tikslinės gr. asmenys	Vidurinis	0,0
	Aukštesnysis	3,1
	Aukštasis	78,1
	Kita (moksleiviai, studentai)	18,8

Respondentų socialiniai duomenys

3.2. Geografiniai duomenys

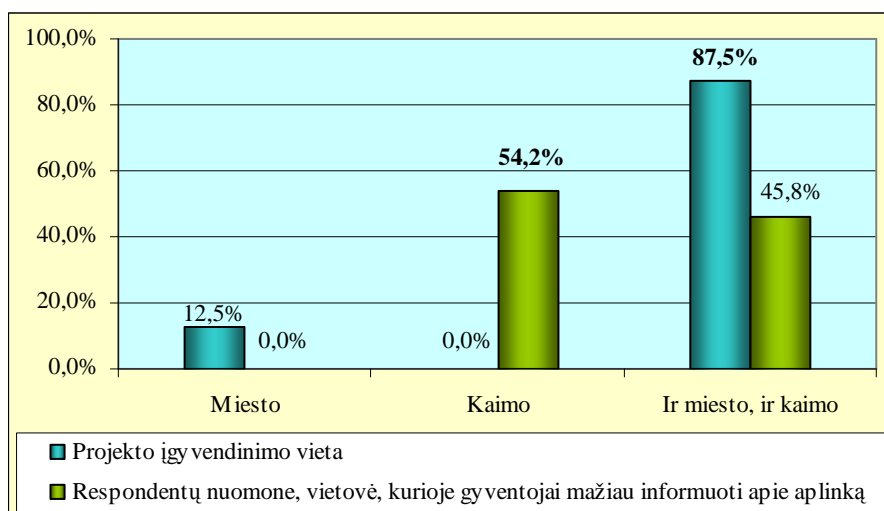
Projektų vykdytojams buvo užduotas klausimas „Jūsų manymu, kurios vietovės gyventojai yra mažiau informuoti apie aplinkosaugą?“ (atsakymų variantai buvo trys: miesto; kaimo; abiejų vietovių

gyventojai yra mažai informuoti) bei buvo paprašyta nurodyti projekto įgyvendinimo vietovę (atsakymų variantai buvo trys: miesto; kaimo; geografiškai neribota (ir miesto, ir kaimo)).

Daugiau nei pusė projektų vykdytojų mano, kad kaimo gyventojai yra mažiau informuoti apie aplinką nei miestiečiai (žr. 5 grafiką), bet taip pat ne maža dalis (45,8 proc.) atsakiusiųjų galvoja, kad abiejų vietovių gyventojai yra vienodai mažai informuoti.

Taip pat buvo išsiaiškinta, kad dauguma projektų yra vykdoma geografiškai neribotoje vietovėje, t.y. ir mieste, ir kaime (tai pažymėjo 87,5 proc. respondentų), todėl, galima teigti, kad gyventojų informavimas apie aplinką pagal vietovę pasiskirsto gana tolygiai.

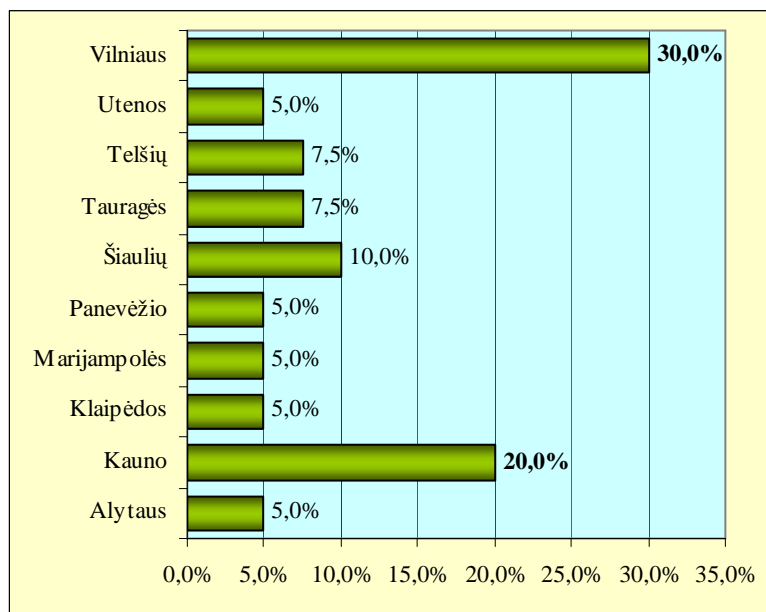
Be to, išanalizavus kitos tiriamųjų grupės (tikslinės grupės) narių atsakymus, pastebėta, kad apklausoje respondentai dalyvavo iš abiejų vietovių – tiek miesto, tiek kaimo (atitinkamai 65,6 ir 34,4 proc. tyrimo dalyvių). Šie duomenys leidžia teigti, jog tyrimas yra objektyvus ir nevienašališkas vietovės atžvilgiu.

5 grafikas. Gyventojų informuotumo ir projektų įgyvendinimo palyginimas pagal vietoves

Tiriant projektų įgyvendinimo geografinį pasiskirstymą pagal apskritis, gautas rezultatas, kad daugiausia projektų vykdoma Vilniaus ir Kauno apskrityse (atitinkamai 30 ir 20 proc. visų projektų; žr. 6 grafiką). Analizuojant duomenis pastebėta teigiama tendencija – ES finansuojami visuomenės informavimo apie aplinką projektai yra įgyvendinami visose Lietuvos apskrityse.

Apibendrinant, galima teigti, kad ekologinio švietimo projektų perduodamos informacijos sklaida ir pasiekiamumas, palyginus apskritis, kaimo ir miesto vietoves, yra geras.

6 grafikas. Projektų įgyvendinimo vieta pagal apskritį

3.3. Ekologinio švietimo priemonės ir informacijos perdavimo efektyvumas

Kaip jau buvo minėta 1.4.2 punkte „Projektų rezultatai ir jų padariniai“, rezultatai – tai projekto metu sukurtos prekės ar paslaugos (šiuo atveju tai būtų visuomenės informavimo apie aplinką priemonės ir ekologinio švietimo kampanijos), skirtos tiesioginei tikslinei grupei. Kadangi rezultatai rodo projekto įgyvendinimo pažangą, tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar projektų metu naudojamos švietimo priemonės yra informatyvios ir efektyvios, ar jos yra patrauklios ir įdomios tiesioginiams projektų naudos gavėjams.

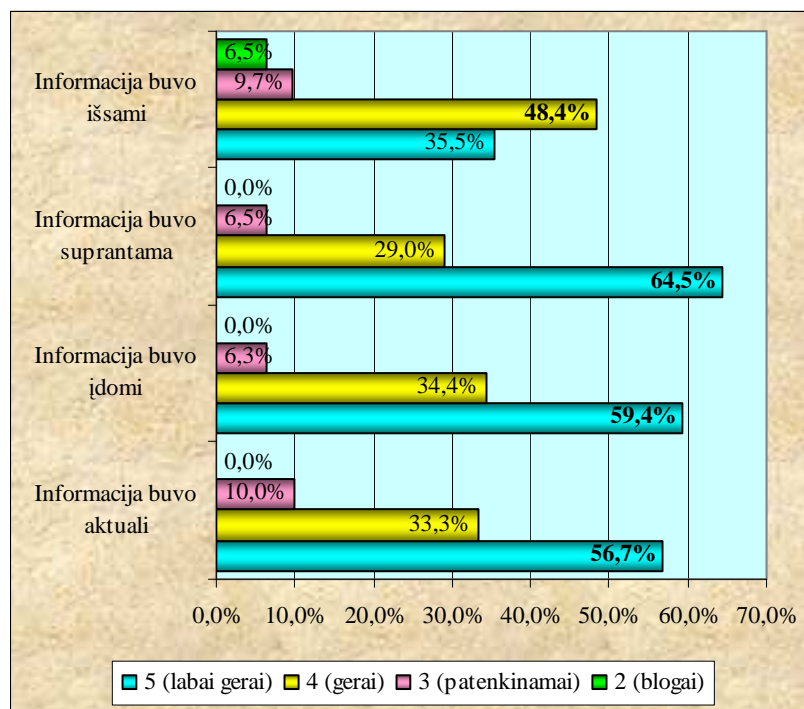
Apklausoje dalyvavusių tikslinės grupės narių buvo paprašyta penkiabalėje sistemoje (5 – labai gerai, 1 – labai blogai) įvertinti projektų metu perduotą informaciją pagal šiuos 4 kriterijus:

- *išsamumas;*
- *suprantamumas;*
- *įdomumas;*
- *aktualumas.*

Išanalizavus atsakymų duomenis, išaiškėjo, kad daugiausia respondentų informacijos išsamumui skyrė 4 balus (informaciją „gerai“ įvertino 15 tyrimo dalyvių, t.y. 48,4 proc. visų šios tiriamosios grupės respondentų; žr. 7 grafiką). Kitiems trims kriterijams (suprantamumui, įdomumui ir aktualumui) daugiausia buvo skirta po 5 balus (tai pažymėjo atitinkamai 20, 19 ir 17 apklaustųjų). Pagal šiuos 3 kriterijus informaciją kiekvienu atveju „gerai“ įvertino beveik perpus mažiau respondentų.

Susumavus visus duomenis, pastebėta, kad informacija visais atžvilgiais daugiausia buvo įvertinta „gerai“ ir „labai gerai“. Aukščiausius balus (4 ir 5) skyrė:

- išsamumui – 83,9 proc. respondentų;
- suprantamumui – 93,5 proc. respondentų;
- įdomumui – 93,8 proc. respondentų;
- aktualumui – 90 proc. respondentų.

7 grafikas. Projektų metu perduotos informacijos įvertinimas penkiabalėje sistemoje

Atsižvelgiant į tai, kad ES finansuojamus ekologinio švietimo projektus vykdo tos institucijos ir organizacijos, kurių veikla susijusi su aplinkosauga, o visuomenės informavimas yra viena iš veiklos sričių, buvo padaryta išvada, kad projektų vykdytojai yra pakankamai kompetentingi, jog žinotų, kurios ekologinio švietimo priemonės yra informatyvios ir efektyvios. Be to, bendraujant su tyrimo dalyviais buvo išsiaiškinta, kad nemažai jų, tokio pobūdžio projektus vykdo ne pirmą kartą. Todėl respondentų buvo paprašyta nurodyti, kuriais motyvais remiantis jie pasirinko tam tikras informavimo priemones. Anketoje buvo išvardinti šie atsakymų variantai:

- *priemonė tikslinei grupei yra patraukli ir įdomi;*
- *priemonė yra efektyvi ir informatyvi;*
- *priemonei sukurti reikia nedaug laiko;*
- *mažai išlaidų kainuojanti priemonė;*
- *priemonė yra populiari;*
- *priemonė yra lengvai pasiekiamą.*

Išanalizavus atsakymų duomenis, nustatyta, kad, video klipus projektų vykdytojai pasirinko dėl to, kad tai yra patraukli ir įdomi informavimo priemonė (pažymėjo 71,4 proc. šią priemonę pasirinkusių respondentų, žr. 7 lentelę). Taip pat nemaža dalis šią priemonę pasirinkusių tyrimo dalyvių (42,9 proc.) nurodė, kad tai yra efektyvi ir informatyvi priemonė. Apklaustieji radijo laidas pasirinko dėl šių motyvų: priemonė yra efektyvi ir informatyvi (pažymėjo 66,7 proc. šią priemonę pasirinkusių projektų vykdytojų) bei lengvai pasiekiamą (nurodė 50 proc. radijo laidas pasirinkusių respondentų).

Pastebėta, kad apskritai projektų vykdytojai informavimo priemones pasirinko dėl to, kad jos yra patrauklios ir įdomios, efektyvios ir informatyvios bei lengvai pasiekiamos tikslinės grupės narių. Respondentai rinkdamiesi ekologinio švietimo priemones mažai atsižvelgė į tokius mokytus, kaip laikas ir išlaidos.

7 lentelė

<i>Informavimo priemonė</i>	<i>Priemonė tikslinei grupei yra patraukli ir įdomi</i>	<i>Priemonė yra efektyvi ir informatyvi</i>	<i>Priemonei sukurti reikia nedaug laiko</i>	<i>Mažai išlaidų kainuojanti priemonė</i>	<i>Priemonė yra populiari</i>	<i>Priemonė yra lengvai pasiekiamą</i>
Seminaras	26,7%	33,3%	0,0%	13,3%	6,7%	33,3%
Konferencija	40,0%	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mokymai	20,0%	40,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%
Konkursas	50,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Paroda	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Specialus leidinys	63,6%	54,5%	0,0%	0,0%	9,1%	18,2%
Internetinis puslapis	11,8%	47,1%	5,9%	11,8%	23,5%	35,3%
Lankstinukas/brošiūra	17,6%	47,1%	23,5%	11,8%	29,4%	35,3%
Straipsnis	25,0%	31,3%	37,5%	31,3%	12,5%	25,0%
Laikraštis	14,3%	14,3%	0,0%	0,0%	14,3%	28,6%
Lauko stendas	0,0%	60,0%	20,0%	0,0%	20,0%	0,0%
Video filmas	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%
Video klipas	71,4%	42,9%	0,0%	0,0%	28,6%	14,3%
TV laida	37,5%	37,5%	0,0%	0,0%	25,0%	25,0%
Radijo laida	16,7%	66,7%	33,3%	16,7%	16,7%	50,0%

Informavimo priemonių pasirinkimo motyvai⁵

⁵ 4 lentelėje pilkai pažymėti langeliai nurodo, koks motyvas prie kiekvienos priemonės yra dažniausiai paminėtas. Mėlynai apvesti langeliai – pagal tam tikrą motyvą daugiausia paminėta priemonė.

Siekiant iširti kitos respondentų grupės (tikslinės grupės asmenų) nuomonę apie informavimo priemonių efektyvumą, jiems buvo užduotas klausimas: „Jūsų manymu, kurios ekologinio švietimo (informavimo) priemonės padeda lengviau įsiminti informaciją?“. Anketoje buvo pateikta 12 atsakymų variantų (priemonės pagal informacijos pateikimo būdo panašumą buvo sugrupuotos), kuriuos buvo galima pažymėti po keletą. Atsakymai buvo lyginami su visomis 34 projektuose naudojamomis informavimo priemonėmis, aprašytomis 1.4.2 punkte „Projektų rezultatai ir jų padariniai“.

Kaip jau 1.4.2 punkte buvo minėta, populiariausios priemonės yra: straipsniai spaudoje, mokymai, TV laidos, seminarai, akcijos, informaciniai lankstinukai, laikraščiai, video filmai, radijo laidos. Dauguma tikslinės grupės asmenų šias priemones įvertino kaip informatyviausias ir efektyviausias priemones, pvz., TV laidas, videofilmus pažymėjo 62,5 proc. apklaustųjų (žr. 8 lentelę), seminarus ir mokymus – 59,4 proc., o informacinius lankstinukus – 40,6 proc. respondentų. Išanalizavus atsakymų duomenis, buvo pastebėtas vienas esminis skirtumas – nors radijo laidos projektuose yra populiarios ir projektų vykdytojams ši žiniasklaidos priemonė atrodo efektyvi, tikslinės grupės asmenys ją paminėjo mažiausiai (9,4 proc. respondentų). Be radijo laidų, tyrimo dalyviai, dar mažai paminėjo šias informavimo priemones: atvirukus, ženkliukus, lipdukus, maišelius, skirtukus knygoms (ši atsakymo variantą pasirinko 5 kartus mažiau apklaustųjų palyginus su atsakymų variantu, kuriame buvo išvardinta: TV klipai, videofilmai, TV laidos).

8 lentelė

<i>Informavimo priemonės</i>	<i>Respondentų skaičius</i>	<i>Respondentų proc.</i>
Informacinė padalomoji medžiaga (lankstinukai, brošiūros, skrajutės)	13	40,6%
Informaciniai – pažintiniai leidiniai	8	25,0%
Atvirukai, ženkliukai, lipdukai, maišeliai, skirtukai knygoms	4	12,5%
TV klipai, videofilmai, TV laidos	20	62,5%
Radijo laidos	3	9,4%
Straipsniai, laikraščiai	9	28,1%
Interneto svetainės	12	37,5%
Seminarai, konferencijos, mokymai	19	59,4%
Informacinės kampanijos, parodos, ekspozicijos	9	28,1%
Konkursai, akcijos, kūrybiniai projektai	11	34,4%
Ekožygiai	7	21,9%
Kita	1	3,1%

Tikslinės grupės narių nuomonė apie informatyviausias ekologinio švietimo priemones

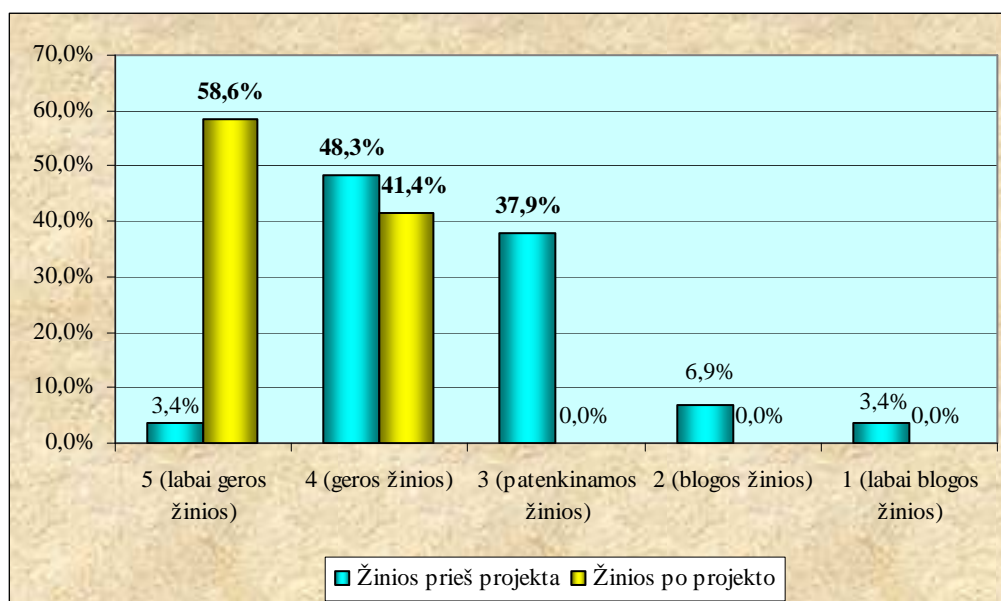
Apibendrinant šią tyrimo dalį, galima teigti, kad projektų vykdytojams, pasirenkant informavimo priemones, svarbiausi motyvai yra jų efektyvumas ir patrauklumas. Vadinas, projektais

siekiama ne tik gerai informuoti tikslinės grupės narius apie aplinkosaugą, bet norima ir juos sudominti. Be to, atsižvelgiant į respondentų nuomonę ir projektų statistiką, pasitvirtina nuostata, kad projektai yra efektyvūs. Dėl to, galima daryti išvadą, kad ES finansuojamų ekologinio švietimo projektų dėka visuomenė tampa labiau informuota apie aplinkosaugą.

3.4. Projektų tikslinės grupės informuotumas apie aplinkosaugą

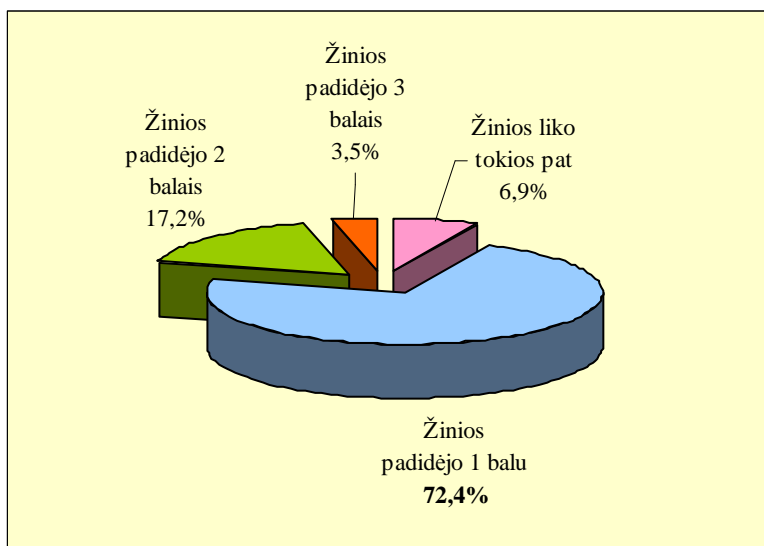
Siekiant iširti, ar projektuose dalyvaujantys asmenys tampa labiau informuoti apie aplinką, tikslinės grupės narių buvo paprašyta penkiabalėje sistemoje (5 – labai geros žinios, 1 – labai blogos žinios) įvertinti savo aplinkosaugines žinias prieš projektą ir po jo. Išanalizavus respondentų atsakymus, padarytos šios išvados:

- dauguma apklaustųjų savo žinias prieš projektą vertino „gerai“ (48,3 proc.; žr. 8 grafiką) ir „patenkinamai“ (37,9 proc.);
- visi respondentai po projekto savo žinias įvertino „labai gerai“ (58,6 proc.) ir „gerai“ (41,4 proc.).

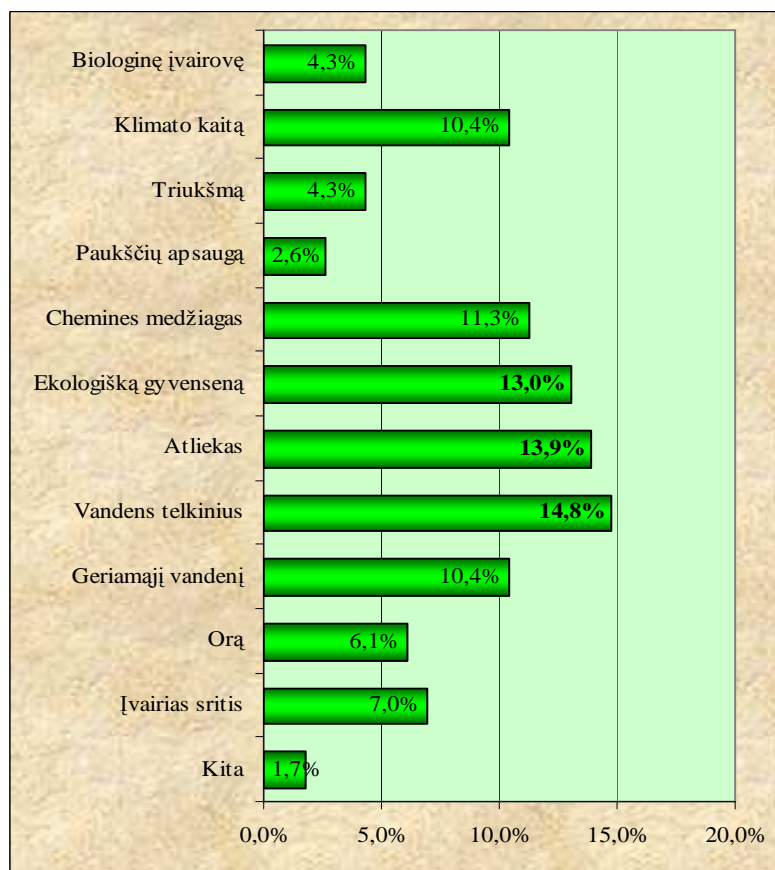
8 grafikas. Tikslinės grupės narių žinios apie aplinkosaugą prieš projektą ir po jo

Analizuojant šiuos duomenis pastebėta, kad žinios apie aplinką padidėjo daugumai respondentų (nurodė 93, 1 proc. apklaustųjų; žr. 9 grafiką), iš kurių 72,4 proc. padidėjimą įvertino 1 balu. Tie tyrimo dalyviai, kurių informuotumas nepasikeitė, prieš projektą savo žinias vertino kaip „labai gerai“ ir „gerai“.

9 grafikas. Žinių apie aplinkosaugą padidėjimas

Siekiant nevienašališkumo tematikos apie aplinką atžvilgiu, tikslinės grupės narių buvo paprašyta nurodyti, apie kurias aplinkosaugos sritis jie buvo informuoti. Remiantis tyrimo rezultatais, išsiaiškinta, kad respondentai buvo informuoti apie įvairias ekologinio švietimo temas. Tačiau apklausoje daugiausia dalyvavo tie, kurie buvo informuoti apie vandens telkinius (nurodė 14,8 proc. apklaustųjų; žr. 10 grafiką), atliekas (13,9 proc.) ir ekologišką gyvenimą (13proc.).

10 grafikas. Klausimo „Apie kurią (-ias) aplinkosaugos sritį (-is) Jūs buvote informuotas?“ atsakymų rezultatai

Tiriant galutinių projektų naudos gavėjų informuotumą apie atskiras aplinkosaugos sritis, nustatyta, kad dauguma apklaustųjų savo žinias „patenkinamai“ vertina apie šias aplinkosaugos sritis (žr. 9 lentelę):

- triukšmas ir jo poveikis sveikatai – nurodė 37,5 proc. respondentų;
- biologinė įvairovė ir jos apsauga – 43,8 proc.;
- genetiškai modifikuoti organizmai – 46,9 proc.;
- žemės ūkio tarša (pesticidų, trąšų naudojimas) – 40,6 proc.;
- biokuras – 43,8 proc.

Pastebėta, kad nėra dominuojančios aplinkosaugos temos, apie kurią respondentai žinotų geriausiai. Tačiau yra nemažai temų, apie kurias apklaustieji yra „gerai“ informuoti:

- oro tarša – nurodė 53,1 proc. respondentų;
- geriamasis vanduo – 34,4 proc.;
- vandens telkinių užterštumas ir apsauga – 50,0 proc.;
- atliekų tvarkymas, rūšiavimas – 43,8 proc.;
- ekologiška gyvensena – 68,8 proc.;
- cheminių medžiagų naudojimas ir poveikis sveikatai – 50,0 proc.;
- klimato kaita – 62,5 proc.;
- sveika mityba – 56,3 proc.

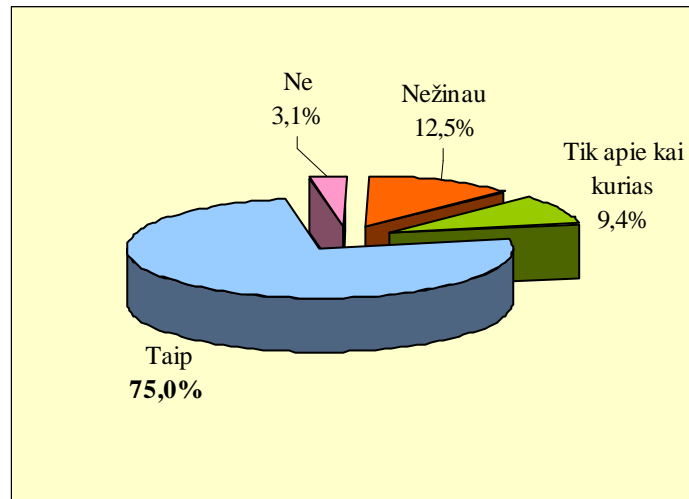
Palyginus apklausos duomenis su prieš 2,5 metų atliktu Eurobarometro tyrimu (žr. 1.2 paragrafą), išsiaiškinta, kad lietuviams išlieka beveik tos pačios mažai žinomos temos: genetiškai modifikuoti organizmai, žemės ūkio tarša ir biologinė įvairovė. Atsižvelgiant į abu tyrimus ir apibendrinant šią apklausos dalį, galima daryti išvadą, kad visuomenė nėra labai gerai informuota apie aplinką ir kad ekologinis švietimas yra ilgas procesas, todėl būtina, kad gyventojai būtų nuolat informuojami apie aplinkos kokybę ir žalos aplinkai prevenciją.

9 lentelė

<i>Aplinkosaugos sritis</i>	<i>5 balai (žinios labai geros)</i>	<i>4 balai (žinios geros)</i>	<i>3 balai (žinios patenkinamos)</i>	<i>2 balai (žinios blogos)</i>	<i>1 balas (žinios labai blogos)</i>
Oro tarša	21,9%	53,1%	25,0%	0,0%	0,0%
Geriamasis vanduo	34,4%	34,4%	31,3%	0,0%	0,0%
Vandens telkinių užterštumas ir apsauga	12,5%	50,0%	37,5%	0,0%	0,0%
Atliekų tvarkymas, rūšiavimas	34,4%	43,8%	15,6%	6,3%	0,0%
Ekologiška gyvensena	21,9%	68,8%	3,1%	6,3%	0,0%
Cheminių medžiagų naudojimas ir poveikis sveikatai	16,7%	50,0%	26,7%	6,7%	0,0%
Triukšmas ir jo poveikis sveikatai	21,9%	31,3%	37,5%	9,4%	0,0%
Klimato kaita	15,6%	62,5%	21,9%	0,0%	0,0%
Biologinė įvairovė ir jos apsauga	12,5%	37,5%	43,8%	3,1%	3,1%
Genetiškai modifikuoti organizmai	6,3%	34,4%	46,9%	9,4%	3,1%
Žemės ūkio tarša (pesticidų, trąšų naudojimas)	9,4%	37,5%	40,6%	9,4%	3,1%
Sveika mityba	31,3%	56,3%	12,5%	0,0%	0,0%
Biokuras	6,3%	34,4%	43,8%	15,6%	0,0%

Tikslinės grupės narių žinios apie aplinkosaugą

Siekiant sužinoti pačių tikslinės grupės narių norą būti informuotiems, anketoje buvo užduotas klausimas: „Ar apie tą (tas) aplinkosaugos sritį (-is), kurią (-ias) Jūs mažiausiai žinote, norėtumėte būti informuotas?“. Atsakymą „taip“ pažymėjo dauguma apklaustųjų (75 proc.; žr. 11 grafiką), dėl to, galima daryti išvadą, kad pati visuomenė yra suinteresuota mokytis ir įgyti naujų žinių apie aplinkosaugą.

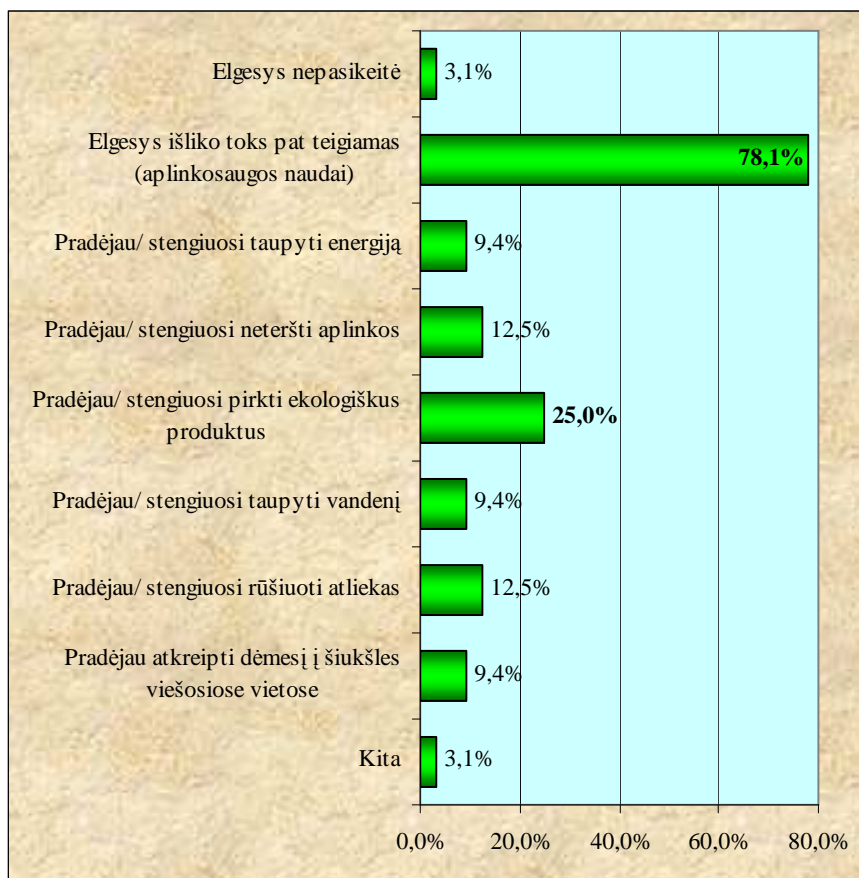

11 grafikas. Respondentų noras būti informuotiems apie aplinkosaugą

Kad projektų metu perduotos žinios ir informacija pasiekė tikslinę grupę, galima spręsti iš respondentų atsakymų į klausimą: „Kaip Jūsų elgesys pasikeitė po projekto?“. Nors dauguma apklaustųjų nurodė, kad jų elgesys po projektų išliko toks pat teigiamas aplinkosaugos naudai (pažymėjo 78,1 proc. tyrimo dalyvių; žr. 12 grafiką), tačiau, kai kurie respondentai:

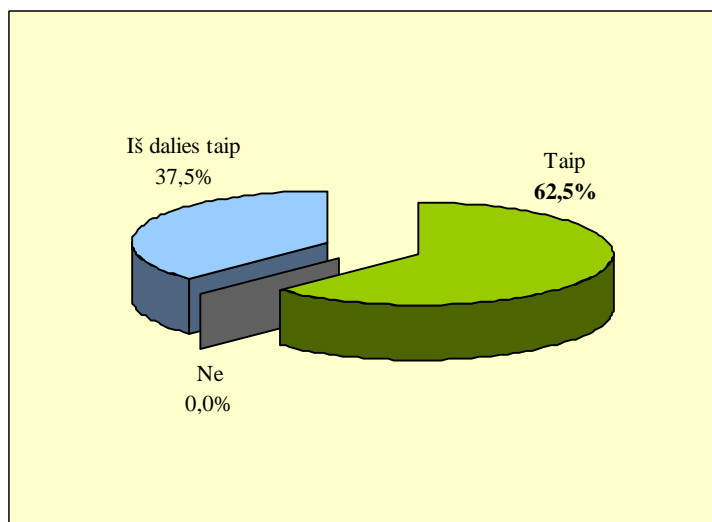
- pradėjo atkreipti dėmesį į šiukšles viešosiose vietose – nurodė 9,4 proc. respondentų;
- pradėjo (stengiasi) rūšiuoti atliekas – 12,5 proc.;
- pradėjo (stengiasi) taupyti vandenį arba energiją – atitinkamai po 9,4 proc.;
- pradėjo (stengiasi) pirkti ekologiškus produktus – 25 proc.;
- pradėjo (stengiasi) neteršti aplinkos – 12,5 proc.

ES finansuojamais ekologinio švietimo projektais siekiama didinti visuomenės supratimą apie aplinkosaugą, formuoti atsakingą požiūrį į aplinkos vertybes, skatinti aplinkosauginės elgsenos pokyčius bei visuomenės dalyvavimą aplinkosauginėje veikloje, siekiant išsaugoti aplinkos kokybę bei užtikrinti darnų šalies vystymąsi. Todėl, remiantis respondentų atsakymais, galima daryti išvadą, kad projektai iš dalies pasiekia savo tikslus.

12 grafikas. Respondentų elgesio pasikeitimas po projektų

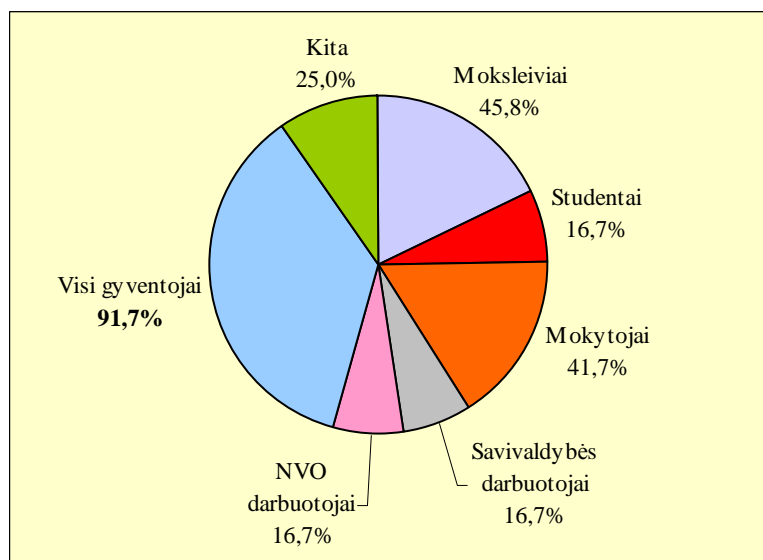
Apklausa taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar projektuose dalyvaujantys asmenys pasidalija įgyta informacija su kitais žmonėmis. Kaip rodo rezultatai, daugiau nei pusė (62,5 proc.; žr. 13 grafiką) respondentų atsakė, kad projektų metu įgytas žinias perduoda kitiems asmenims. Likusi dalis apklaustųjų (37,5 proc.) nurodė, jog informacija pasidalija iš dalies. Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigti, kad kiekvienas projekto dalyvis stengiasi įgytas žinias perteikti pažįstamiems žmonėms. Tokia situacija patvirtina projektų efektyvumą, nes informacijos sklaida atitinka vieną iš 1.1 paragrafo 1 paveiksle pavaizduotą informacijos apie aplinką priėmimo, apdorojimo ir perdavimo etapo procesų.

13 grafikas. Informacijos pasidalijimas su kitais žmonėmis

3.5. Tikslinės grupės pasirinkimo motyvai

Dauguma (91,7 proc. respondentų), iš apklausoje dalyvavusių 24 projektų vykdytojų, nurodė, kad jų projektai yra skirti visiems gyventojams (žr. 14 grafiką). Taip pat nemaža dalis projektų tikslinė grupė yra bendrojo lavinimo mokyklų bendruomenė, t.y. moksleiviai ir mokytojai (šias tikslines grupes atitinkamai nurodė 45,8 ir 41,7 proc. respondentų).

14 grafikas. Projektų tikslinės grupės⁶

Siekiant išsiaiškinti dėl kokių priežasčių buvo pasirinktos tam tikros projektų tikslinės grupės, respondentų buvo paprašyta anketose prie išvardintų motyvų variantų priskirti jų pasirinktas tikslines grupes. Paaiškėjo, kad:

- *moksleiviai ir studentai yra entuziastingi ir noriai dalyvauja projektuose (nurodė dauguma šias tikslines grupes pasirinkusių respondentų, t.y. atitinkamai 72,7 ir 25 proc.; žr. 10 lentelę);*
- *su studentais ir mokytojais įdomu dirbti (atitinkamai nurodė 25 ir 30 proc. respondentų);*
- *studentai ir NVO darbuotojai turėtų žinoti aplinkos problemas (atitinkamai nurodė 25 ir 50 proc. respondentų);*
- *moksleiviai yra lengvai pasiekiami (nurodė 45,5 proc. respondentų);*
- *savivaldybių ir NVO darbuotojams reikia pasitobulinti (nurodė po 50 proc. respondentų);*
- *moksleiviai ir mokytojai lengvai pasidalija žiniomis su kitais žmonėmis (atitinkamai nurodė 45,5 ir 30 proc. respondentų);*
- *visi kiti gyventojai „iš gatvės“ yra mažiausiai informuoti apie aplinkosaugą (nurodė 45,5 proc. respondentų).*

⁶ 15 grafike „**Kita**“ – mokinių tėvai, darželių auklėtiniai, pramonės ir verslo atstovai, politikos formuotojai.

10 lentelė

<i>Tikslinė grupė</i>	<i>Ši grupė yra entuziastinga ir noriai dalyvauja</i>	<i>Su šia grupe įdomu dirbti</i>	<i>Ši grupė turėtų žinoti aplinkos problemas</i>	<i>Ši grupė yra lengvai pasiekama</i>	<i>Šiai grupei reikia papildomų žinių, pasitobulinti</i>	<i>Ši grupė lengvai pasidalija žiniomis su kitais žmonėmis</i>	<i>Ši grupė yra mažiausiai informuota apie aplinkosaugą</i>
Moksleiviai	72,7%	27,3%	36,4%	45,5%	36,4%	45,5%	9,1%
Studentai	25,0%	25,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mokytojai	20,0%	30,0%	20,0%	20,0%	20,0%	30,0%	10,0%
Savivaldybių darbuotojai	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	25,0%	0,0%
NVO darbuotojai	25,0%	25,0%	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%
Visi gyventojai	9,1%	18,2%	40,9%	22,7%	36,4%	13,6%	45,5%

Tikslinių grupių pasirinkimo motyvai

4. TYRIMO REZULTATŲ IŠVADOS

1. Apklausoje dalyvavo dvi tiriamųjų grupės (projektų vykdytojai sudarė 42,9 proc. respondentų, projektų tikslinės grupės asmenys – 57,1 proc. respondentų);
2. Tyrime dalyvavo įvairios tikslinės grupės, kas leidžia teigti, jog atsakymai buvo nevienašališki. Daugiausia iš jų sudarė mokytojai (21,9 proc.);
3. Daugiausia tyrime dalyvavusių projektų vykdytojų atstovauja Nevyriausybinėms organizacijoms (62,5 proc. apklaustųjų);
4. Didžiąją tikslinės grupės respondentų dalį pagal lytį sudarė moterys – 80,4 proc.;
5. Klausimai apie amžių ir išsilavinimą buvo užduoti tik tikslinės grupės asmenims, nes tai parodo, ar tyrimas yra objektyvus ir neatstovauja vienai šaliai (pvz. jaunimui). Išsiaiškinta, kad:
 - a) apklausoje dalyvavo įvairaus amžiaus tikslinės grupės respondentų (dauguma sudarė vidutinio amžiaus asmenys – nuo 31 iki 40 metų;
 - b) daugiau nei 78 proc. tikslinės grupės asmenų turi aukštąjį išsilavinimą;
6. Daugiau nei pusė projektų vykdytojų mano, kad kaimo gyventojai yra mažiau informuoti apie aplinką nei miestiečiai;
7. Gyventojų informavimas apie aplinką pagal vietovę pasiskirsto tolygiai, nes dauguma projektų yra vykdoma geografiškai neribotoje vietovėje, t.y. ir mieste, ir kaime;
8. Daugiausia projektų vykdoma Vilniaus ir Kauno apskrityse, tačiau pastebėta teigiama tendencija – ES finansuojami visuomenės informavimo apie aplinką projektai yra įgyvendinami visose Lietuvos apskrityse;
9. Tikslinės grupės asmenims projektuose perduodama informacija yra labai suprantama, įdomi ir aktuali.
10. Video klipus projektų vykdytojai pasirenka todėl, kad tai yra patraukli ir įdomi informavimo priemonė (nurodė 71,4 proc. šią priemonę projektuose naudojančių respondentų). Radijo laidas pasirenka dėl šių motyvų: priemonė yra efektyvi ir informatyvi (pažymėjo 66,7 proc. šią priemonę pasirinkusių projektų vykdytojų) bei lengvai pasiekiami (nurodė 50 proc. respondentų).
11. Apskritai projektų vykdytojai informavimo priemones pasirenka dėl to, kad jos yra patrauklios ir įdomios, efektyvios ir informatyvios bei lengvai pasiekiamos tikslinės grupės narių.
12. Tikslinės grupės narių manymu, informatyviausios ir efektyviausios ekologinio švietimo priemonės yra: TV laidos, videofilmai, seminarai, mokymai, informaciniai lankstinukai;

13. Ekologinio švietimo projektuose dalyvaujantys asmenys, pažymėjo, kad po projektų jie yra informatyvesni ir turi daugiau žinių apie aplinkosaugą (nurodė 93, 1 proc. apklaustųjų);
14. Respondentai projektų metu buvo informuoti apie įvairias ekologinio švietimo temas (daugiausia apie vandens telkinius – nurodė 14,8 proc. apklaustųjų);
15. Projektų tikslinės grupės asmenims labiausiai trūksta žinių apie triukšmą ir jo poveikį sveikatai, biologinę įvairovę ir jos apsaugą, genetiškai modifikuotus organizmus, žemės ūkio taršą, biokurą. Dauguma apklaustųjų norėtų įgyti žinių apie šias temas (nurodė 75 proc. respondentų);
16. Įgyvendinus projektus daugumos žmonių elgesys išlieka toks pat teigiamas aplinkosaugos naudai. Tačiau ne maža dalis tikslinės grupės narių atsakė, kad prie aplinkosauginių problemų sprendimo prisideda buityje (rūšiuoja atliekas, taupo energiją, vandenį);
17. Daugiau nei pusė (62,5 proc.) projektuose dalyvaujančių žmonių pasidalija įgyta informacija apie aplinkosaugą su kitais žmonėmis;
18. Dauguma projektų vykdytojų nurodė, kad ekologinio švietimo projektai skirti visiems gyventojams, nes ši tikslinė grupė yra mažiausiai informuota apie aplinkosaugą.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Siekiant išanalizuoti visuomenės informuotumą apie aplinką lygį, buvo ieškoma šia tema Lietuvoje atliktų tyrimų. Tačiau išsiaiškinta, kad šalyje neatliekamos visuomenės nuomonės apklausos apie informuotumą aplinkosaugos srityje (dažniausiai tyrimai atliekami miesto ar apskrities mastu ir duomenys pateikiami labai apibendrintai). Todėl buvo apžvelgiamas visose Europos Sąjungos šalyse 2004 m. rudenį Eurobarometro atliktas viešosios nuomonės apie aplinką tyrimas. Kol kas tokio pobūdžio tyrimas buvo atliktas vienintelį kartą. Išanalizavus šio tyrimo rezultatus, nustatyta, kad lietuviai yra mažiausiai informuoti apie aplinką visoje Europos Sąjungoje. Todėl buvo prieita išvada, kad Lietuvoje būtina informuoti gyventojus apie aplinkos kokybę ir žalos aplinkai prevenciją, nes tai yra pagrindinis faktorius formuojant atsakingą visuomenės požiūrį į aplinkosaugą.

Siekiant, kad informacija būtų efektyvi ir aplinkosauginės žinios pasiektų visuomenę, informacija turi būti lengvai suprantama ir pateikta patrauklia forma.

Europos Sąjungos finansinė parama Lietuvai suteikė galimybę šalyje plačiai vykdyti ekologinio švietimo kampanijas. Todėl šiame darbe buvo siekiama išsiaiškinti, ar ES remiami ekologinio švietimo projektai yra efektyvūs. Kaip vieną iš darbo metodų buvo pasirinkta anketinė apklausa, kurioje dalyvavo projektų vykdytojai ir projektų galutiniai naudos gavėjai. Išanalizavus respondentų atsakymus, buvo prieita išvados, kad įgyvendinus projektus visuomenė tampa labiau informuota apie aplinką (žinios padidėja 1-3 kartus). Pastebėta, kad informacija projektuose dalyvaujantiems asmenims buvo suprantama, įdomi ir aktuali. Be to, projektų vykdytojai, pasirinkdami informavimo priemones pirmiausia dėmesį kreipia į jų patrauklumą ir informatyvumą, o išlaidos ir laikas yra antraeilis dalykas.

Projektų efektyvumą patvirtina ir tas faktas, kad, įgyvendinus projektus, žmonės prie aplinkosauginių problemų sprendimo stengiasi prisidėti buityje (pradedą rūšiuoti atliekas, taupyti energiją, vandenį, pirkti ekologiškus maisto produktus). Teigiama projektų pasekmė yra ir ta, kad projektuose dalyvaujantys tikslinės grupės nariai pasidalija informacija su artimaisiais, pažįstamais, kolegomis. Tai iš dalies užtikrina projektų tęstinumą ir informacijos apie aplinką sklaidą.

Taigi, darbo pradžioje iškelta hipotezė buvo patvirtinta, t. y. ES finansuojami ekologinio švietimo projektai yra efektyvūs, nes padidina projektuose dalyvaujančių asmenų žinias apie aplinką.

Rekomenduojama ekologinio švietimo projektus ir toliau įgyvendinti per Europos Sąjungos finansavimo periodą 2007-2013 m. Atsižvelgiant į Eurobarometro ir šio darbo metu atlikto tyrimo rezultatus, prioritetinės viešinimo temos turėtų būti: triukšmas ir jo poveikis sveikatai, biologinė įvairovė ir jos apsauga, genetiškai modifikuoti organizmai, žemės ūkio tarša, biokuras, o prioritetinės informavimo priemonės turėtų būti: TV laidos, videofilmai, seminarai, mokymai, informaciniai lankstinukai. Atkreiptinas dėmesys, kad įgyvendinant ekologinio švietimo kampanijas daugiau reikėtų

informuoti apie aplinkos problemų sprendimą nei apie pačias problemas. Be to, rekomenduojama projektus įgyvendinti atsižvelgiant į juose dalyvaujančių žmonių poreikius. Todėl siūloma, prieš projekto rengimą atlikti tikslinės grupės poreikio analizę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. *Apie genetiškai modifikuotą maistą nežino 34,5 proc. lietuvių* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.balsas.lt/naujienos/technologijosirmokslas/straipsnis68119>>.
2. *Apklausa „Atliekų rūšiavimas“ rezultatai* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.apklausa.lt/resultsview.php?form=8905&usescript=0>>.
3. *Aplinkos apsaugos investicijų projektų rengimas ir valdymas*. Kaunas: KTU Savivaldos mokymo centras, Aplinkos apsaugos politikos centras, Aplinkos apsaugos išteklių valdymo centras, 2002, p. 92.
4. *Dauguma Lietuvos gyventojų nesidomi aplinkosauga*. Iš *Lietuvos rytas* [interaktyvus]. 2006 m. gruodžio 20 d. [žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://lrytas.lt/?id=11666267801166212510&view=4>>.
5. *Europiečių nuomone, politikams aplinkos apsauga turi būti ne mažiau svarbi nei ūkio ir socialinė politika* [interaktyvus]. Briuselis, 2005 m. balandžio 29 d. [žiūrėta 2007 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/513&format=PDF&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>>.
6. *Gairės pareiškėjams, teiksiantiems paraiškas paramai gauti pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ veiklos sritis „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir išvalymas“ ir „Informavimas apie aplinką ir Lietuvos gyventojų aplinkosauginio švietimo skatinimas“*, patvirtintos LR aplinkos ministro 2006 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. D1-129. Valstybės žinios, 2006, Nr. 34-1216.
7. GUDAUSKAS, Renaldas; RAMANAUSKIENĖ, Silvija. *Esminės žinių vadybos charakteristikos* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per: WebCt mokymosi aplinką.
8. *Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas*, patvirtintas LR Vyriausybės 1999 m. spalio 22 d. nutarimu Nr. 1175. Valstybės žinios, 1999, Nr. 90-2660; 2005, Nr. 26-831.
9. *Informavimo apie aplinką ir Lietuvos gyventojų aplinkosauginio švietimo skatinimo programa*, patvirtinta LR aplinkos ministro 2004 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. D1-317. Valstybės žinios, 2004, Nr. 96-3564.

10. KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex leidykla, 2002, p. 398. ISBN 9986-948-65-7.
11. *Laisvoji enciklopedija „Vikipedija“* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Projektas#Projekto_apibr.C4.97.C5.BEimas>.
12. LEPAITĖ, Daiva; BAUŠYTĖ-PETRAUSKIENĖ, Asta. *Projektinė veikla mokykloje* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mkc.lt/dokuments/mokymosi_medziaga/projektine_veikla_mokykloje.doc>.
13. *Lietuvos 2004-2006 metų bendrasis programavimo dokumentas*, patvirtintas LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935. Valstybės žinios, 2004, Nr. 123-4486; 2005, Nr. 126-4480; 2006, Nr.86-3357.
14. *Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento priedas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 3 d.] Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD>.
15. *Projektų ciklo valdymas EQUAL projektuose* [interaktyvus]. 2005 m. sausio 19-20 d. [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <www.equal.lt/uploads/docs/PCV_VB_mokymai-1_diena.ppt>.
16. NAKROŠIS, Vitalis. *Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 132. ISBN 9955-501-53-7.
17. *Nemaža dalis šalies gyventojų linkę prisidėti prie klimato kaitos mažinimo* (apklausos duomenys) [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2007 m. vasario 26 d. [žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/index.php#a/6158>>.
18. *Projektų, jų vykdytojų bei skiriamos paramos dydžio sąrašas*, patvirtintas LR aplinkos ministro 2006 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. D1-534. Valstybės žinios, 2006, Nr. 130-4916.
19. *Projektų, jų vykdytojų bei skiriamos paramos dydžio sąrašas*, patvirtintas LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. D1-607 [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 3 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/index.php#a/3812>>.
20. *Projektų, kuriems skiriama parama iš specialiosios Europos regioninės plėtros fondo programos (bendrajam programavimo dokumentui įgyvendinti) (kodas 60 02) ir PVM Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų (kodas 61 01) programos asignavimų, pagal riboto konkurso paramos skyrimo procedūrą, jų vykdytojų bei skiriamos paramos dydžio sąrašas*, patvirtintas LR aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. D1-636 [interaktyvus]. [žiūrėta 2007 m. sausio 3 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/index.php#a/3812>>.

21. *The attitudes of European citizens towards environment* [interaktyvus]. Special Eurobarometer 217/ Wave 62.1 – TNS Opinion & Social, April 2005 [žiūrėta 2007 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą:

http://ec.europa.eu/environment/barometer/pdf/report_ebenv_2005_04_22_en.pdf.

22. UAB „KOMPETENCIJOS UGDYMO CENTRAS“ *metodinė medžiaga* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.kuc.lt/www1/En/image.asp?pid=355>.

THE EUROPEAN UNION SUPPORT FOR ENVIRONMENTAL SECTOR IN LITHUANIA (SUMMARY)

Though the citizens of Lithuania are anxious with the environmental protection, concern with the environment is passive. The reason is not effective ecological education of society and lack of information about it. More over, our country has not enough statistical information on the civic privity in environmental protection sector. There are no public surveys conducted on this or if there are, they aren't published publicly. Because of that, we don't know the exact sectors of environmental protection that the society is informed the least. Which information sources about the environmental protection are the most trustful and which publication channels are the most effective and attractive.

Though, the support of European Union gave the possibility to provide ecological educational campaigns, the project executives failing with the statistical data on choosing the right publication channel, themes and target groups.

Consequently this document is aimed to analyse the needs of project target groups, their privity level on environmental protection and to compare this data with the motives of project executives on choosing target groups and information channels.

The theme of the research is the effectiveness of ecological education projects that European Union is funding. The object of the analysis is the project executives and the project beneficial's. The main question that during this research is going to be answered is: are the ecological educational projects funded by European Union enough informative and effective?

After the research completion was identified that ecological educational projects funded by European Union are realizable as in the cities as in the countryside's. The information that the target groups received from the projects was understandable, interesting and relevant. More over, the knowledge of target groups on environmental protection was increased from one to three times. Project participants noticed that information from TV editions, seminars and publications on environmental protection they remember the best. The target groups were not enough informed with noise influence on health, biodiversity and hers protection. In edition, target groups had lack of information on genetically modified organisms, agricultural pollution and bio fuel.

With the ecological educational projects funded by European Union is aimed to increase the realization of environmental protection. To form society's responsible view on environment values reaching harmonic country development and the quality of environment.

Therefore, regarding the result of this research, we can conclude that the projects of environmental protection are effective and reaching its targets.